

KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ

1964

2-3

Kiadja a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat
Budapest, VI. Gorkij-fasor 46-48.

Szerkesztő: DR. DÉNES GYÖRGY
Felelős kiadó: DR. HEGEDŰS GYULA
Technikai szerkesztő: ID. SCHÖNVISZKY LÁSZLÓ
Lektorok: FROJIMOVICS PÉTER és HAZSLINSZKY TAMÁS

A kiadvány sokszorosítását a Nehézipari Minisztérium Tájékoztatási Osztálya a
Minisztertanács engedélye alapján M-989/1962-Ba/16. szám alatt engedélyezte.
Készült a NIM Házinyomdájában 1000 példányban.

Az elektronikus változatot Papné Nagy Tünde, Urbán Gabriella, Hohl Zoltán, dr. Nyerges
Miklós, Steer Mihály és Szent Tamás készítette 2006-2007-ben.

TARTALOM (előrehozva a 60. oldalról)

- 100 éves az ÉKME Ásvány-Földtani Tanszéke (Dr. Bogsch László) – 22. oldal
Dr. Bogsch László: Elnöki megnyitóbeszéd az MKBT 1964. III. 22-i közgyűlésén – 23. oldal
Schönviszky László: Közgyűlésünk – 26. oldal
Szilvássy Gyula: Az MKBT 1963. évi zárszámadása és 1964. évi költségvetése – 29. oldal
Dr. Dénes György: Karszthidrográfiai összefüggések kutatása az észak-borsodi Alsóhegyen –
30. oldal
Rónaki László: Megjegyzések a „szpeleográfiai terepjelentés”-hez – 33. oldal
KUTATÓCSOPORTJAINK MUNKÁJÁRÓL
A Vámorségi Barlangkutató Csoport 1963. évi beszámolója (Szilvássy Gyula) – 36. oldal
Beszámoló a Miskolci Bányász Természetjáró és Karsztkutató Szakosztály 1963. évi
munkájáról (Kositzki J. – Várszegi S.) – 43. oldal
Beszámoló a Vörös Meteor Barlangkutató Csoport 1963. évi alsóhegyi zsombolykutató
expedíciójáról (Kósa Attila) – 46. oldal
Jelentés a Móricz Zsigmond Gimnázium Földrajzi Szakköre Barlangkutató Csoportjának
1963. évi működéséről (Dr. Leél-Össy Sándor) – 49. oldal
Jelentés a Móricz Zs. Gimnázium Barlangkutató Csoportja által a Ferihegyi-gömbfülkében
1963-ban végzett munkáról (Pelikán Pál) – 50. oldal
Jelentés a BEAC Természetjáró Szakosztály Barlangkutató Csoportjának 1963. évi
munkájáról (Kakas Kristóf) – 51. oldal
Jelentés a KÖZÉRT Barlangkutató Csoport 1964. márc. 29-30-i imolai munkatúrájáról
(Körösi Gyula) – 52. oldal
TÁRSULATI ÉLET
Vezetőségi ülés 1964. január 24-én (Sch. L.) – 53. oldal
Választmányi ülés 1964. február 12-én (Sch. L.) – 53. oldal
Vezetőségi ülés 1964. március 18-án (Sch. L.) – 53. oldal

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság 1964. április 9-i ülése (Sch. L.) – 54. oldal
Beszámoló az MKBT szakosztályainak és szakbizottságainak 1963. évi munkájáról (Balázs
Dénes) – 54. oldal
Fotopályázatunk díjnyertesei – 58. oldal

INHALTSVERZEICHNIS (előrehozva az 59. oldalról)

- Mineral-Geologisches Institut der Universität für Bau- und Verkehrswesen 100 Jahre. (Dr.
László Bogsch) – Seite 22
- Dr. László Bogsch: Presidialeröffnungsrede an der Generalversammlung der Ungarischen
Gesellschaft für Karst- und Höhlenforschung am 22. III. 1964. – Seite 23
- László Schönviszky: Unsere Generalversammlung (Kurze Übersicht der Berichten,
Einsprachen und gefassten Beschlüssen der Generalversammlung) – Seite 26
- Gyula Szilvássy: Schlussrechnung vom 1963. und Voranschlag für 1964. der Ung. Geselt f.
Karst- und Höhlenforschung – Seite 29
- Dr. György Dénes: Forschung der karsthydrographischen Zusammenhänge am Nord borsoder
Alsóhegy. (Anzeige der in Frühling dieses Jahres vollbrachten Wasserfärbungen und als deren
Ergebnis erkannten karsthydrographischen Zusammenhängen) – Seite 30
- László Rónaki: Bemerkungen zur „speleographischen Terrainmeldung“. (Bemerkungen und
Vorschläge zu einigen Rubriken des im vorigem Jahre ausgegebenen Meldungsblanketten) –
Seite 33
- ÜBER DIE TÄTIGKEIT DER FORSCHERGRUPPEN – Seite 36–52
- Bericht der Höhlenforschergruppe der Zollwache von 1963. (Gy. Szilvássy)
- Bericht über die Arbeit der Bergmannsforschergruppe in Miskolc in 1963. (J. Kositzky – S.
Várszegi)
- Bericht über die alsóhegyer Dolineforscherexpedition der Höhlenforschergruppe Vörös
Meteor im Jahre 1963. (A. Kósa)
- Bericht über die Tätigkeit der Höhlenforschergruppe des Gymnasiums Zsigmond Móricz im
Jahre 1963. (Dr. S. Leél Össy)
- Bericht über die Arbeit der Höhlenforscher des Gymnasiums Zsigmond Móricz in der
Kugelnische von Ferenchegy im Jahre 1963. (P. Pelikán)
- Bericht über die Tätigkeit der Höhlenforschergruppe des BEAC im Jahre 1963. (K. Kakas)
- Bericht über die Arbeitstour der Höhlenforschergruppe des KÖZÉRT am 29-30. März 1964.
in Imola. (Gy. Körösi)
- GESELLSCHAFTSLEBEN – Seite 52–58
- Presidialsitzung am 24. I. 1964. (L. Sch.)
- Ausschusssitzung am 12. II. 1964. (L. Sch.)
- Presidialsitzung am 18. III. 1964. (L. Sch.)
- Sitzung des Ungarischen Karst- und Höhlenforscherkomitees am 9. IV. 1964. (L. Sch.)
- Bericht über die Tätigkeit der Fachsektionen und Fachkomiteen der Ungarischen Gesellschaft
für Karst- und Höhlenforschung im Jahre 1963. (D. Balázs)
- Sieger des Photowettbewerbs.

Amidőn az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem ünnepli Ásványtan-Földtani Tanszékének 100 éves jubileumát, az ünneplésben részt kér a közel 1000 tagot számláló Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat, valamint a vele szorosan együtt dolgozó, a METESZ keretében működő Szepeológiai Bizottság is. Szeretettel, ragaszkodással és tisztelettel üdvözöljük a 100 éves Ásványtan-Földtani Tanszékét, amelynek tudományos munkájában, a szepeológia sok ága talál értékes útmutatást, számos eredménye tartozik a magyar barlangkutatók kiemelkedő teljesítményei közé, s éppen ezért a Társulat számára a Tanszék működése és munkássága életbevágóan fontos.

Társulatunk büszke az Ásvány-Földtani Tanszék Vass Imre kutatóházára, amelyben már eddig is sok olyan tudományos megfigyelés és publikációs eredmény született, amelyek a szepeológia keretein messze túlmenően népgazdasági szempontból is jelentősek.

Köszönettel szeretném megemlíteni azt a mindenkor szíves és nagyarányú segítséget, amelyet a jubiláló tanszék professzora és minden oktatója a magyar barlangkutatóknak nyújtott és lankadatlan áldozatvállalással nyújt ma is.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat az ünnep alkalmából szívből kíván az Ásványtan-Földtani Tanszéknek további sok-sok tudományos eredményt és kéri, hogy az a szívélyes kapcsolat, amely eddig a Tanszék és Társulatunk között fennállott, a jövőben ha lehet, még jobban mélyüljön el.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat a 100 éves tanszék működéséhez az elkövetkező évszázadra kíván jószerecsét.

dr. Bogsch László

- 23 -

ELNÖKI MEGNYITÓBESZÉD A MKBT 1964. III. 22-I KÖZGYŰLÉSÉN

DR. BOGSCH LÁSZLÓ

Igen Tisztelt Közgyűlés!

A végtelen idő nagy homokóráján csak parányi kis porszem hullott alá legutóbbi közgyűlésünk óta, a Baradla pompás cseppkövei talán nem is mérhető módon gyarapodtak, mégis Társulatunk életében ismét fontos fordulóponthoz jutottunk a mai közgyűléssel. Eltelt ismét egy esztendő, s emberi mércénkkel nézve ez már olyan hosszú idő, hogy számot kell adnunk megint egy év munkájáról, s meg kell vizsgálnunk milyen feladatok állnak előttünk az elkövetkező időben.

A tudomány fejlődésének mai rohamos üteme, ha szabad szakmám egyik kifejezésével élnem, mai evolúciós tempója mellett nemcsak évről-évre, hanem szinte napról-napra olyan mértékben szaporodik a természettudományos ismeretanyag, hogy már szinte áttekinthetetlené teszi az elért eredményeket.

Darwin 1859-ben megjelent korszakalkotó műve a fajok eredetéről, természetesen csakhamar ráirányította a figyelmet az ember származására is. T. H. Huxley már száz évvel ezelőtt (1863) megállapította, hogy ez a probléma lett a kérdések kérdése. Száz évvel ezelőtt az ember származásának tárgyi bizonyítékai úgyszólván még sehol sem voltak. Azóta lassan igen jelentős anyag gyűlt össze, melynek egy fontos része azonban a második világháború barbár pusztításai során a tudomány számára elveszett. De a mai ősembertani kutatások egyik kitűnő művelője. G. Heberer megállapította, hogy a háború befejezte óta a paleoanthropológiai tényanyag talán még nagyobb mértékben gyarapodott, mint századunk első ötödfél évtizedében összesen. S ha megvizsgáljuk, hogy ennek az anyagnak jó része honnan került az ősembertan művelőinek kezébe, kiderült, hogy például az afrikai Australopithecus leletek részben a Johannesburg közelében fekvő Sterkfontein-i és Swartkrans-i , részben a Középső-Transvaalban levő Potgietersrus-i barlangok kitöltéséből kerültek elő, a híres Oldoway-i lelőhelyen kívül.

A második világháború folyamán elveszett jelentős lelet pedig a Csou-Kou-Hen-barlangból előkerült Sinanthropus anyag volt.

A paleoanthropológia tehát sokat köszönhet barlangokból származó leleteknek az ember törzsfejlődésére vonatkozóan.

Az ősembertan mellett azonban az őslénytan számára is sok-sok fontos anyagot szolgáltatottak a barlangok. Miután a Subalyukon és a répáshutai Balla-barlangon kívül pleisztocénkori Hominida maradványokkal nem rendelkezünk, szeretnék legalább az őslénytannal kapcsolatos néhány hazai barlangot felemlíteni. Így a csákvári Báraczházát szeretném felidézni, amely pliocénkori faunájával az akkor „pikermi-típusú” emlősvilágnak szolgáltatva páratlanul érdekes és értékes, nagyon gazdag anyagát. Vagy az újabb esztendők eredményei közül hadd idézzem a Szelim-barlangnak a nemzetközi irodalomban is egyre ismertebbé váló lelettömegét, vagy a Tarkői-kőfülke annyira jelentős pleisztocén anyagát.

Az ősrégészetnek barlangokból előkerült hazai és külföldi hírességeinek példáit szinte vég nélkül sorolhatnánk föl.

A biológia számára a barlangok világa ugyancsak egyre több és mindinkább fontosabbá váló ismeretanyagot szolgáltat. Jól példázza ezt nálunk az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állatrendészeti Intézetének barlangbiológiai állomása, amely volt elnökünk, dr. Dudich Endre akadémikus professzor vezetésével immár évek óta folytatja eredményes kutatásait.

Barlangjainkból faszénmaradványok is jelentős mennyiségben kerültek ki. Ezek anthrakotómiai vizsgálatában úttörő szerepet játszott annak idején Hollendonner Ferenc, akinek vizsgálati eredményei paleoklimatológiai szempontból is jelentősek voltak.

Hogy ma már a paleoklimatológia is milyen széleskörű érdeklődésre tart számot, vi-

lágosan mutatja az a tény, hogy a német nyelvű, de szervezetében nemzetközi összetételű Geologische Vereinigung idején tudományos ülészekét a paleoklimatológiának szentelte. A március első hetében Kölnben megtartott ülészeknek közel 400 résztvevője volt, s ha itt nem is hangzottak el barlangokból kikerült anyagok vizsgálatán alapuló előadások, mégsem

vitatható, hogy a barlangokból előkerült maradványok mindenképpen jelentős adatokkal járulhatnak hozzá az ősvilági éghajlat ismeretéhez.

A barlangok jelentőségét éppen Társulatunkban karsztmorfológiai szempontból nyilván olyan kevésbé kell külön hangsúlyozni, mint a karszthidrológia nézőpontjából. Újabb javaslatok a C 14-es módszer bevezetését célozzák az utóbbi témakörben, így bizvást állíthatjuk, hogy faszenek ilyen irányú kutatása mellett fellépett más speleológiai kutatási vonalról is az igény az izotóp vizsgálatokkal szemben.

A karszthidrológiát – mint a speleológiai kutatások egyik leglényegesebb vizsgálati irányát – szeretném a gyakorlat szempontjából is külön hangsúlyozottan felemlíteni. Gondoljunk csak arra a fontos szerepre, amelyet karsztvizeink a bányászatban és az ivóvíz-ellátásban is játszanak.

Ha most még a barlangoknak arra a szerepére gondolunk, amelyet a gyógyításban már eddig is játszottak, s amelyet még játszani fognak, vagy a bennük fölhalmozódott guanótelepek gazdasági jelentőségére, akkor világossá válik előttünk az a komplexitás, amely a speleológiát jellemzi.

A tudomány fejlődésének egyik érdekes jelenségével állunk itt szemben: egyrészt előttünk van a tudománynak az utóbbi évtizedekben bekövetkezett, s előzőleg talán nem is sejtett „szétporlódása”, specializációja, másodsor pedig az ilyen módon specializált szaktudományok nagyobb egységekbe történő összefogásának szükségessége, igénye. Ez más szóval annyit jelent, hogy a tudomány fejlődése természetesen hozza magával a specializálódásának egészen messzemenő fokozatait. Lassan-lassan az egyes tudományterületek művelői már odajutnak, hogy csak szűkebb szakterületük anyagát tudják áttekinteni, mert ennek a szűkebb szakterületnek az anyaga is olyan mértékűvé nőtt, hogy annak alapos és részletes elsajátítása éppen elég megterhelést jelent. Világos azonban, hogy a tudomány univerzitása megköveteli a részismeretek egységes egésszé olvasztását, az elmélyült analitikus módszer mellett a magas szintű szintézist is. A részszerkezetek fejlődése és további gyarapodása nyilvánvalóan megköveteli ezt a szintézist, amely igen gyümölcsözően jelölhet ki újabb és újabb kutatási irányokat a speciális kutatások számára. Így analízis és szintézis folytonos egymást követéséből alakulhat ki az egyre magasabb szintű tudományos megismerés.

A tudományos munka manapság azonban már kétségtelenül csak akkor érheti el a célját, ha a munkamódszer megválasztásában és az egész munka kivitelezésében is már eleve megfelelően szerepel a tervezés, a munka minden fázisának szervezethez.

Már Claude Bernard (1813-1878), a kitűnő francia fiziológus megmondta: „A jó módszerek megtaníthatnak arra, hogy kifejlesszük és jobb célra használhassuk föl képességeinket, amelyekkel a természet felruházott bennünket. A gyöngye módszerek viszont könnyen megakadályozhatják a jó hatásfok elérését”.

Amikor a tudomány oly gyors fejlődésben van, mint napjainkban, amikor az egyes tudományterületek atomizációja olyan nagyméretű, s amikor a szintézis szükségessége annyira fontos követelmény, úgy érzem, hogy Bernard ezen intelmét kétszeresen is meg kell szívlelnünk.

Ezért gondolok arra, hogy a speleológiai vizsgálatok terén is elérkeztünk most arra a pontra, ahol immár szükségessé válik a sok-sok részletmunka egységes módszerek és korszerű megfontolások alapján történő egységesítése, összefogása.

A természettudományoknak az a sok részterülete, amely a barlangok kutatásával oly sok szempontból foglalkozik, már régen kialakította azt az új kutatási irányt, vagy mondjuk meg egészen nyíltan, azt a rendkívül sokoldalú és összetett, a műszaki ismeretektől a geotudományokon keresztül a legszélesebb értelemben vett biológia területéig terjedő komplex tudományágat, amelyet speleológiának, barlangtannak nevezünk.

- 25 -

Már a múlt évi közgyűlésünkön is céloztam arra, hogy tudományunk középpontos irányítása lassan-lassan komoly követelményként jelentkezik, s célszerű lenne barlangtani intézet szervezésére gondolni.

Az itt felsorolt elgondolások alapján különböző formákban már több országban megvalósult a barlangtani intézet. Vannak országok, ahol inkább egyik vagy másik kutatási ág speleológiai vonatkozásai történnek valamilyen intézet keretében.

Franciaországban, Belgiumban, sőt szomszédos államok közül Romániában is nagy múltra visszatekintő és számos komoly értékű tudományos eredményt elért barlangtani intézet van, amely elsősorban a speleobiológia művelésére hivatott. Az egykori adelsbergi, majd postumiai, most postojnai barlanggal kapcsolatosan ugyancsak működik barlangtani intézet. A Szovjetunió több tanácsköztársaságában hasonlóképpen találkozunk barlangtani intézetekkel.

Nagyon érdekes a helyzet Ausztriában. Itt a második világháború előtti időben a Földművelési és Erdészeti Minisztérium fennhatósága alatt működő Barlangtani Intézeten kívül a bécsi egyetemen is volt Barlangtani Intézet, amelynek akkor vezetője a nálunk is jólismert G. Kyrle professzor volt. Ma ugyan nincs önálló speleológiai intézet a bécsi egyetem bölcsészettudományi karán, de egy néhány év előtti tanterv tanúsága szerint a speleológia tárgyköréből most is hirdetnek előadásokat. Így például az őslénytan nyugalmazott professzorának, K. Ehrenbergnek, a barlangi faunákról szóló előadását a speleológia címszó alatt hirdetik meg, jelölül annak, hogy az egyetem ezt a témakört önálló tudományszaknak tekinti. Tradícióktól át meg átszótt egyetem tanrendjében működő tanszék nélkül, külön címszó alatt meghirdetett előadás – megítélésem szerint mindenképpen arra utal, hogy az illetékes kar a tudomány szak önállóságát elismeri.

Számunkra azonban ennél fontosabb az állami hivatalként működő Barlangtani Intézet fennállása, amelynek feladatköre végeredményben az ausztriai barlangkutatások elvi irányításában áll.

Társadalmi szervnek, mint amilyen Társulatunk is, mások a funkciói, mint valamely állami irányító szervnek. Ezért utalok itt újra annak a szükségességére, hogy az egész speleológia területére kiterjedő hatáskörű barlangtani intézet felállítása komoly előbbre jutást jelentene a magyar speleológia sorsában.

Kétségtelen büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy a Budapesti Tudományegyetemnek és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemnek is van barlangkutató intézete. Ezek

mindegyike azonban meghatározott tudományos munkatervvel dolgozik, s nem töltheti be adott szervezeti keretei között azt az országos jellegű munkálkodást, amelyet az állami barlangtani intézetnek kell ellátnia.

Már pedig a barlangtan rendkívül sokoldalú és széles skálájú területén a különféle érdekek összehangolása és a tervszerű munka megszervezése nagyon kívánatosná tenné ilyen összefogó, irányító szerv felállítását.

Nem gondolok itt nagyszámú munkatárssal rendelkező bürokratikus intézményre, hanem olyan állami szervre, amely a barlangtan sokoldalú vonatkozásaiban a szükséges koordinációt elvégezze, a barlangtan gyakorlati és tudományos természetű kérdéseiben állami szerv súlyosságával hallattathassa hangját, s a rendkívül komplex munkaterület egységes szempontú irányítását szilárd tervszerűséggel úgy intézze, hogy a hazai barlangkutatás tudományos eredményei és gyakorlati kihatásai minél nagyobb mértékben szolgálhassák népgazdaságunk érdekeit.

Éppen Társulatunk munkája, s a munka közben felmerülő sok nehézség igazolja, hogy egy állami szerv autoritásával működő barlangtani intézet milyen hathatós módon tudná előmozdítani nemcsak a barlangkutatás kérdéseit, hanem azoknak közvetve, vagy közvetlenül jelentkező népgazdasági kihatásait is.

E helyről tisztelettel kérem illetékes vezetőköreinket, tegyék megfontolás tárgyává ennek a régi óhajnak, ha még oly szerény kezdeti keretek között, de mégis mielőbbi megvalósítási lehetőségét.

Társulatunknak kell működésével minél szélesebb körben tanúbizonyságot szolgáltatni arról, hogy a magyar karszt- és barlangkutatók lelkes, kitartó és szakmaszerető munkássága hatalmas erőt képvisel. Olyan erőt, amely céltudatos állami irányítással e komplex terület nagyarányú felvirágzásához és további jelentős eredmények eléréséhez vezet. A régi óhaj mielőbbi valóra válásának reményében melegen üdvözlöm a Közgyűlés résztvevőit és Közgyűlésünket ezzel megnyitom.

- 26 -

KÖZGYŰLÉSÜNK

Közgyűlésünket ebben az évben a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének Székházában március 22-én délelőtt tartottuk. A szakszervezeti díszterem teljes egészében megtelt tagjainkkal. Annak ellenére, hogy ezen közgyűlésünk napirendjén vezetőségválasztás nem szerepelt, mégis néhány vidéki csoportunk majdnem teljes létszámmal képviselte magát.

A közgyűlést dr. Bogsch László professzor, Társulatunk elnöke nyitotta meg. Megnyitó beszédében – melyet lapunk elején teljes egészében közlünk – rámutatott a magyar speleológia tudományos fejlesztésének és népgazdaságunk érdekében egy magyar barlangtani intézet felállításának szükségességére.

Az elhangzott beszéd után bejelentette, hogy társelnökünk, dr. Szabó Zoltán más irányú elfoglaltságára és Szilvássy Gyula gazdasági titkárunk betegségére való tekintettel kimentette magát, majd üdvözölte a Nehézipari Minisztérium és Természetbarát Szövetség képviselőit.

Utána dr. Dénes György főtitkár tartotta meg Társulatunk 1963. évi működéséről szóló beszámolóját. Elsőbben két szomorú eseményről, Pávay Vajna Ferenc és Szitár Ferenc elhunytáról emlékezett meg. Mindketten Társulatunk régi, lelkes tagjai voltak. Emléküknek közgyűlésünk egy perces néma felállással adózott.

Ezután öt évvel ezelőtt újjáalakult Társulatunk fejlődéséről számolt be. Nemcsak a kutatócsoportok és a tagok létszámának gyarapodásáról, hanem tudományos szinten is nagyszabású fejlődésről beszélhetünk.

A Társulatunk munkáját két közgyűlés között irányító Választmány az elmúlt évben négy ülést tartott. Az ügyeket a Vezetőség irányításával a Titkárság intézi. Hivatalos órát minden szerdán este 5-8-ig tartunk.

Barlangnapunkat az elmúlt évben a miskolci csoportok rendezésében június 22-23-án tartottuk, a szokásos szép sikerrel.

Társulatunknak 22 tudományos és technikai bizottsága működik. Többsége országos hírű vezetőkkel egyre komolyabb munkáról ad jelentést.

Főtitkárunk ismertette szakbizottságaink elmúlt évi munkáját és eredményeit. (Erről Tájékoztatónk „Társulati élet” rovatában részletes beszámolót közlünk.) Az év folyamán rendszeresen, egymást követően megrendezett 12 szakülés keretében 13 igen színvonalas előadás hangzott el, melyeket rendszerint élénk vita követett.

Dr. Dénes ezt követően kutatócsoportjaink tevékenységéről és eredményeiről számolt be. Ennek ismertetését itt mellőzzük, mert a csoportok jelentéseit Tájékoztatónkban folyamatosan leközzöljük.

Társulatunk kiadványaiból az elmúlt évben az évkönyvből két kötet, a középlapból pedig két szám jelent meg. Tájékoztatónk hat alkalommal 1-8 számig került a tagság kezébe. A NIM háziyomdáját a lelkes munkáért köszönet illeti.

Barlangi Mentőszolgálatunk az elmúlt évben is becsülettel helytállt. Működésének jelentőségét felsőbb szervek is elismerték és több tagját kitüntették.

Kapcsolatunk főhatóságunkkal jó. A NIM munkánkhoz sok segítséget adott.

A természetvédelmi törvény értelmében engedély nélkül barlangkutatást végezni nem szabad. Társulatunk a kérelmeket összegyűjti és a hatósághoz továbbítja. Az elmúlt évben az Országos Természetvédelmi Hivataltól valamennyi kérelemre megkaptuk az engedélyt. Az engedélyt mindig konkrét munkahelyre kell kérni. Ha a csoport befejezte a munkát, adjon le speleológiai jelentést és pontos térképet. A felhagyott munkahelyeket szabadnak tekintjük és arra más csoportok is kaphatnak engedélyt.

Végül főtitkárunk jelentése végén megállapította, hogy Társulatunk pár évvel ezelőtt néhány kutatócsoport laza tagságából állott. Most aktív tagunk majdnem ezer fő. Külföldi kapcsolataink eredményesen fejlődtek, évkönyveink, kiadványaink külföldön is komoly megbecsülést szereztek. Munkánk is komoly, népgazdasági értékű. Szervezett, színvonalasabb munkát végző, megbecsült társulattá fejlődtünk.

A közgyűlés a főtitkár jelentését jóváhagyólag tudomásul vette, majd Szilvássy Gyula gazdasági titkár jelentése következett. Az 1963. évi pénzügyi gazdálkodásunkról szóló zárszámadást és az 1964. évi költség előirányzatot – amiket lapunk más helyén szintén közlünk – Szilvássy Gyula gazdasági titkár betegsége miatt Balázs Dénes szaktitkár terjesztette a közgyűlés elé.

A Számvizsgáló Bizottság dr. Szathmáry Sándor által előterjesztett jelentésének és észrevételeinek meghallgatása után a közgyűlés a zárszámadást és a költségvetést elfogadta, illetve a vezetőségnek 1963. évre a felmentvényt megadta.

Ezután dr. Bogsch László elnök emelkedett szólásra és örömmel közölte a közgyűléssel, hogy részben dr. Kessler Hubertné, Szekula Mária művészi közreműködésével, részben az ÉKME rajzos csoportjának segítségével sikerült megoldanunk Társulatunk egyik régi problémáját. Az évekkel ezelőtt alapított kitüntető érmek és oklevelek elkészültek, így most régi adósságunk törlesztésére sor kerülhet.

Először az 1962-ben elsőnek kitüntetett dr. Dudich Endre professzornak nyújtotta át a Kadic Ottokár érmet, kérve, fogadja olyan szeretettel, amilyen szeretettel és tisztelettel átnyújtjuk neki. Utána az ugyancsak 1962-ben kitüntetett dr. Kessler Hubert következett, kinek a feltáró barlangkutatásban elért kiemelkedő eredményei elismerésül a Vass Imre emlékérmét nyújtotta át. Az 1962. évi harmadik kitüntetett dr. Jakucs László docens volt, ki a magyar karszt- és barlangkutatás előbbre vitelét szolgáló kimagasló munkásságáért a Hermann Ottó emlékérmét kapta. Ezután az ugyancsak 1962-ben kitüntetett csoportoknak nyújtotta át elnökünk az oklevelet. Herman Ottó oklevelet kapott a Kinizsi Természetbarát Egyesület Barlangkutató Szakosztálya, Kadic Ottokár oklevelet az ÉKME Ásvány- Földtani Tanszékének Barlangkutató Csoportja, Vass Imre oklevelet a Miskolci Barlangkutató Csoport, valamint a Vörös Meteor T.E. Barlangkutató Szakosztálya.

Ezután az elnök az 1963-ban kitüntetett Balázs Dénesnek, az Észak-Borsodi Karsztban évek során végzett feltáró kutatásai, különösen az égerszögi Szabadság-barlang feltárásának megszervezése és irányítása terén kifejtett munkája elismerésül a Vass Imre érmet adta át. Az 1963-ban kitüntetett csoportok közül az egrői Dobó István Gimnázium Barlangkutató Csoportja a Kadic Ottokár, a Dorogi „Kadic Ottokár” Barlangkutató Csoport pedig a Vass Imre oklevelet kapta.

Ebben az évben Társulatunk dr. Szabó Pál Zoltán akadémiai kutatóintézeti igazgatót, magyarországi karszttanulmányai, különösen pedig a Pécsi Mecsek karsztvizének hidrodinamikai sajátosságairól írott munkájának elismerésül a Kadic Ottokár éremmel, dr. Bertalan Károlyt, a MÁFI tud. munkatársát pedig a barlangi dokumentációs munka szervezése, különösen pedig a magyarországi barlangkataszter felállítása terén kifejtett munkássága elismerésül a Herman Ottó éremmel tüntette ki. A csoportok közül Társulatunk ebben az évben a Budapesti Vámórség S.E. Természetbarát és Barlangkutató Csoportjának a Ferenchegy-barlang feltárása és térképezése terén kifejtett munkássága elismeréseképpen a Vass Imre oklevelet adományozta.

A kitüntető érmek és oklevelek kiosztása után még a Barlangmúzeumban egész évben át lelkes munkát végzett ifjú tagjaink kaptak jutalmakat. Bányászsisakot kapott: Mindszenty Andrea, Dworschak György, Haas János és Szablyár Péter, könyvjutalmat pedig Bakó János.

A Választmány és a Vezetőség javaslatait dr. Dénes György főtitkár terjesztette a közgyűlés elé.

Javasolta a közgyűlésnek, szavazzon jegyzőkönyvi köszönetet mindazoknak, akik könyvtárunkat az év folyamán adományaikkal gyarapították, valamint sokoldalú támogatásáért a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének, végül áldozatos munkájukért Jamrik Károlynak és Schönviszky Lászlónak. A közgyűlés a javaslatot egyhangúlag elfogadta.

Ezután főtitkárunk a Választmány tagdíjemelésről szóló javaslatát terjesztette a közgyűlés elé, mely szerint a rendes tagok tagdíja évi 50,- Ft, az ifjúsági tagoké évi 20,- Ft, legyen. A közgyűlés ezt a javaslatot is egyhangúlag elfogadta és ennek értelmében az elnök határozatilag kimondta, hogy Társulatunk tagdíja a közgyűlés napjától rendes tagoknak évi 50,- Ft, ifjúsági tagoknak pedig évi 20,- Ft, mely összeg a Választmány határozata értelmében két féléves részletben is fizethető.

- 28 -

Szünet után Palánkai János szólalt fel. A Mátyáshegyi-barlang után a Szemlőhegyi-barlangot is feltörték. A rongálás sajnos elég nagy. Ezért nemcsak a balesetek elkerülése, hanem a barlang további megóvása érdekében is szükséges új zárkészítés és fokozott ellenőrzés.

Horváth János szerint a barlang két éves felmérése során meg kellett állapítania, hogy a látogatók állandóan pusztítják, rongálják a barlangot. Határozat hozatalát kéri a barlang megvédése érdekében. Talán egyszer lesz pénz a barlang kiépítésére, de ha nem vigyázunk rá, addigra teljesen tönkreteszik.

Benedek Endre közli, hogy a Strázsahegyi-barlangot amióta az új zárat felszerelték sikerült megóvni a felnyitástól. Szívesen felajánlja a zár rajzát.

Leél-Össy Sándor javasolja, hogy a jövőben a Szemlőhegyi-barlangba csak komoly kutatócsoportokat engedjünk le.

Pályi Gyula szerint a barlang közkinccs, a törvény védi, a rongálókra szigorú büntetést lehet kimérni.

Palánkai: Megpróbálták a rongálókat a rendőrségnek átadni, de mivel fiatalok voltak, csak figyelmeztetést kaptak.

Hégráth Gyula szerint elektromos riasztókészüléket kellene felszerelni. Az áram a barlanghoz már oda van vezetve.

Dr. Dénes főtitkár összefoglalva az elhangzottakat hangsúlyozza, hogy a Szemlőhegyi-barlangba belépési engedélyt nem adunk és nem is adunk ki. Csak a Mátyáshegyibe adott ki engedélyeket a Titkárság. A barlang megbízható lezárása és megóvása feltétlenül szükséges.

Indokolt., hogy a barlangok gondozás alatt álljanak. A Szemlőhegyi-barlang gondozását és a Mátyáshegyi-barlang ügyeletét az Óbudai Szeszgyár kinizsi barlangkutató csoportja látja el.

Pályi Gyula javasolja még, hogy a jövőben a Társulat a szabálysértéseknél teljes súlyával lépjen fel. Itt pótolhatatlan természeti értékekről van szó. Kell, hogy a rongálók komoly büntetést kapjanak.

Turtsányi Sándor a Szemlőhegyi- és Mátyáshegyi-barlangok lezárásán kívül, még a Ferenchegyi- és Solymári-barlangok lezárását is javasolja.

Szilvássy Andor a Ferenchegyi-barlanggal kapcsolatosan közli, hogy ennek második bejárata most készül. Előreláthatóan a lezárás ebben az évben megtörténik. Csoportjuk taglétszáma kicsi, nem szívesen növelik, de a cél érdekében megteszik azt is, hogy szombat-vasárnap ügyeletet tarthassanak.

Az elhangzottak alapján dr. Bogsch László elnök leszögezi, hogy a budapesti barlangok megóvását a Társulat jelentős kérdésnek tartja. Kéri a közgyűlést az elhangzott javaslatokhoz járuljon hozzá. Hogy mit sikerül megvalósítanunk belőlük, még nem tudjuk, de törekedjünk a lehető legtöbbre.

Az elhangzott javaslatokat a közgyűlés elfogadta és megbízta Palánkai Jánost, hogy a Szemlőhegyi-barlang gondozását és a Mátyáshegyi-barlang ügyeletét továbbra is olyan egyszerűséggel végezze, mint azt eddig is tette.

Szilvássy Andor a kutatási segélyek kifizetésének visszásságaival kapcsolatban javasolja, hogy a csoportok tagjainak hátralékos tagdíjait a kifizetendő kutatási segélyekből vonjuk le. A javaslatához helyeslőleg szól hozzá Gádoros Miklós, majd a szavazás eredményeképpen dr. Bogsch László elnök határozatilag kimondta, hogy a közgyűlés a kutatótáborok segélyösszegéből a hátralékos tagdíjak levonását elrendelte. Több tárgy nem lévén megköszönte a megjelenést és a Társulat 1964. évi közgyűlését bezárta.

A közgyűlés hivatalos része után a külföldön járt tagjaink által készített mozgófilmek bemutatása következett. Az érdekes és különleges filmek egésze a késő délutáni órákig szórakoztatták még az egybegyűlteket.

Schönviszky László

- 29 -

AZ MKBT 1963. ÉVI ZÁRSZÁMADÁSA ÉS 1964. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSE

SZILVÁSSI GYULA

1963. évi zárszámadásunk főbb adatai:

Bevételek:

Társulati tagdíj 14.183 – Ft.

Jogi tagdíjak 12.000 – Ft.

Kisebbségek, visszatérítések, stb. 5.046.10 – Ft.
1962. évi maradvány 25.137.90 – Ft.
Átfutó bevételek 5.758 – Ft.
Összesen: 62.125 – Ft.

Kiadások:

Expedíciók támogatása 11.650 – Ft.
Bérek, munkadíjak 15.468 – Ft.
Könyvek, műszaki kiad. 6.387.95 – Ft.
Jutalmak, díjak 2.203.70 – Ft.
Posta, közlekedés, Sztk. 3.822.91 – Ft.
Átfutó kiadások 3.214 – Ft.
Összesen: 42.746.56 – Ft.

Bevételek összesen: 62.125 – Ft.
Kiadások összesen: 42.746.56 – Ft.
Egyenleg: 19.378.44 – Ft.

Könyvtárunk állománya 1962. év végén 361 db

1963. évben gyarapodás:
vétel útján: 11 db
ajándék: 66 db
külföldi csere: 126 db
belföldi csere: 13 db
társulati kiadv.: 28 db
összesen: 244 db

Könyvtári állományunk 1963. év végén 605 db

Állóeszköz leltárunk értéke 7.081.35 Ft
Fogyóeszköz leltárunk értéke 2.376 Ft

1964. évi költségvetésünk főbb adatai:

Bevételek:

Társulati tagdíj 21.200 – Ft.
Jogi tagdíjak 12.000 – Ft.
Bányászati Kutatótól 10.000 – Ft.
Folyóiratokért, jelvényekért, karbidlámpaégőkért stb. 2.617 – Ft.
1963. évi maradvány 19.378.44 – Ft.
Összesen: 65.195.44 – Ft.

Kiadások:

Munkabérek 9.600 – Ft.
Alkalmi munkabérek 1.930 – Ft.
Tájékoztatás költségei 7.550 – Ft.
Jutalmak, rendezvények 3.700 – Ft.
Könyvbeszerzés 1.000 – Ft.

Műszaki kiadások stb. 5.315.44 – Ft.
Posta, közlekedés, Sztk. 4.370 – Ft.
Expedíciók támogatása 10.000 – Ft.
Bány. Kut. tanulm. költs. 5.000 – Ft.
Átfutó kiadások 6.730 – Ft.
Összesen: 55.195.44 – Ft.

- 30 -

Bevételek összesen: 65.195.44 – Ft.
Kiadások összesen: 55.195.44 – Ft.
Tartalékalap: 10.000 – Ft.

A Közgyűlés az előterjesztett 1963. évi zárszámadást és az 1964. évi költségvetést a Számvizsgáló Bizottság elnöke jelentésének meghallgatása után egyhangúlag elfogadta.

KARSZTHIDROGRÁFIAI ÖSSZEFÜGGÉSEK AZ ÉSZAK-BORSODI ALSÓHEGYEN

DR. DÉNES GYÖRGY

Az Alsóhegy az Észak-Borsodi Karsztnak a Torna-, Bódva- és Ménes-patakok által közrefogott kelet-nyugati irányban hosszan elnyúló tagja. Fennsíkján húzódik végig az országhatár. A Torna és Bódva völgyét összekötő és a Szádvár lába alatt elhúzódnak ősi kövesút két részre osztja. Nyugati szárnya tagoltabb és magában foglalja a lefolyástalan Derenkimedencét. Keleti szárnyán töbrökkel telehintett terjedelmes fennsík húzódik, melyet Strömpl Gábor nyomán Szilasi-fennsíknek nevezünk. E nagy fennsíkhöz csatlakozik délre a Szögliget-Bódvaszilas közé beékelődő kisebb fennsík, melyet Szögligeti-fennsíknek nevezhetünk.

Az Alsóhegy, de különösen a Szádvár és Vecsem-bükk között elterülő középső, fő tömege karszthidrográfiai összefüggéseinek vizsgálata már régóta foglalkoztat.

1957 májusában, terepbejárás közben bukkantam itt először víznyelőkre, amelyek azért is ragadták meg figyelmemet, mert az Alsó-hegyen víznyelőket addig nem ismert a szakirodalom.

Az azóta eltelt hét esztendő alatt ott töltött hónapok számtalan terepbejárása és a tervszerű kutatások eredményeképpen ma már 16 kifejlett víznyelőt és számos nyelőként működő kisebb beszakadást tartunk nyilván ezen a területen.

A víznyelők két, nagyjából kelet-nyugati irányú szerkezeti vonal mentén helyezkednek el.

Az északi nyelősor a Szádvár lábától a Meteor-barlangig terjed. Itt találjuk az 1./ Bába-völgyi 1. sz., 2./ Bába-völgyi 2. sz., 3./ Bába-völgyi 3. sz., 4./ Bába-völgyi 4. sz., 5./ Bába-völgyi 5. sz., 6./ Hangyás-, 7./ Kopaszgaly-oldali 1. sz., 8./ Kopaszgaly-oldali 2. sz., 9./ Pócsa-kői-, 10./ Nagy-vizestöbri-, és 11./ Kis-vizestöbri- (Meteor-barlangi) víznyelőket.

A déli nyelősor a Bódvaszilas-Ménes-völgy között húzódó részben felszíni lefolyás nélküli völgyekben alakult ki. Számottevőbb nyelői: 12./ Bükk-lápai-, 13./ Acskó-réti-, 14./ Szúnyogos-, 15./ Alsó-Acskói-, és 16./ Bene-bérci víznyelők.

E nyelők vizeinek felszínrehozása szempontjából számításba jöhető források egyrészt a Bódva-, másrészt a Ménes-patak vízgyűjtő területéhez tartoznak.

A Bódvába folyik a Bódvaszilastól északra, a hegylábánál kilépő I./ Vecsem-forrás és a községtől nyugatra fakadó kis II./ Szénhely-forrás vize.

A Ménes-patakot táplálják a Szádvár keleti lábánál fakadó III./ Bába-forrás, az Acskó-völgy alsó, nyugati szakaszán feltörő IV./ Alsó-Acskó-forrás, valamint Szögliget községben, a plébánia kertjében betongyűrűbe foglalt V./ Papkerti-forrás, illetve ennek árvízi forrása a Csörgő.

Rövid felszíni szakasz után nyelőkben tűnik el az Acskó-völgy felső, keleti részén fakadó VI./ Acskó-forrás vize.

- 31 -

A karszthidrográfiai összefüggések kutatása során 1959 augusztusában fluoreszcenciával megfestettem a Bábavölgyi 2. sz. víznyelőt. A festett víz 72 óra múlva a Bába-forrásban jelentkezett. Néhány nappal később sikerült megfestenem ugyancsak fluoreszcenciával a Bükk-lápai-víznyelőt is, melynek festett vize 2 óra múlva a Szénhely-forrás árvízi száján lépett ki.

E két eredményes összefüggés-vizsgálat mellett munkatársaim az elmúlt években két ízben megfestették a Kis-vizestöbri-víznyelőt (Meteor-barlang) és egy alkalommal a Hangyásnyelőt, de ezek a kísérletek részben a kedvezőtlen vízhozam-viszonyok, másrészt a figyelés nem kielégítő szervezettsége miatt nem vezettek eredményre.

Ilyen előzmények után 1963 telén kidolgoztam egy nagyobb szabású alsó-hegyi vízfestés terveit. E munka során figyelembe kellett vennem, hogy miután az alsó-hegyi víznyelőket – az Acskó-réti kivételével – nem táplálja állandó forrás vagy patak, ezeket csak hóolvadás alkalmával lehet tervszerűen megfesteni.

Minthogy már egyetlen nyelő megfestése esetére is egész sor forrás figyeléséről kell gondoskodni, célszerűnek találtam több víznyelőnek egyidejűleg más-más jelzőanyagokkal való, illetve időben széthúzott megfestését betervezni, mert így egyrészt több összefüggés-vizsgálat forrás-figyelése egy költséggel megoldható, másrészt időt is nyerünk, mert ha egyetlen hóolvadás alkalmával több összefüggést felderítünk, nem húzódik el hosszú évekre a terület ilyen természetű vizsgálata.

Megterveztem a nyelők megfestésének fontossági sorrendjét, az egyes nyelőkben alkalmazandó jelzőanyagot és annak szükséges mennyiségét. A biztonságosabb észlelés kedvéért az olvadás ütemétől, illetve időtartamától függően a tervben igyekeztem időben és térben széthúzni az esetlegesen egy forráshoz tartozó nyelők megfestését.

A tervet úgy állítottam össze, hogy az expedíció két bázison települ: Bódvaszilason és Szögligeten. Mindkét bázis berendezkedik vízfestésre és észlelésre is, felszerelendő vegyszerkészlettel, laboratóriummal, műszerekkel.

Nagy gond volt a szükséges anyagok és eszközök, de legfőképpen a kellő számú munkatárs biztosítása.

Az expedíció lebonyolítását a Bp. Vörös Meteor Barlangkutató Csoport vállalta. Egyes anyagok és eszközök tekintetében a Vízgazdálkodási Tudományos Kutatóintézet (dr. Kessler Hubert főmérnök) nyújtott értékes segítséget, de különösen azzal, hogy az Intézet állományába tartozó két tapasztalt barlangkutatónk Hazslinszky Tamás és Sárváry István mérnököknek a munkában való részvételét lehetővé tette. Az észlelő munkatársak hiányán az Eötvös Loránd Tudományegyetem Földrajzi Intézete (dr. Láng Sándor professzor) segített oly módon, hogy egy-egy hetes váltásokban földrajz szakos hallgatókat küldött ki az expedícióban való részvételre.

Miután a tervet részletesen kidolgoztam, a szükséges ember, eszköz és anyag biztosítva volt, csupán a kiadós hóolvadásra kellett várnunk.

A januárban esett kevés hó azonban lassan elfogyatkozott, februárban nem jött újabb havazás és úgy tűnt, hogy a sok munkával előkészített vízfestést a következő évre kell halasztanunk.

Március 15-én azonban jelentős mennyiségű hó esett. Érdeklődésemre március 16-án a bódvaszilasi postafőnök 25 cm hóvastagságot jelentett és a déli órákban csekély olvadást. Márciusban már bármelyik pillanatban megkezdődhet az intenzív olvadás és ha ez egy langyos esővel párosul, jóformán órák alatt elviheti a havat.

1964. március 16-án délben tehát elindítottam az akciót. Délután még egyszer ellenőriztük a felszerelést, éjfélkor pedig már robogott a vonat a kutatókkal az Alsó-hegy felé.

Az olvadás pár napot váratott magára. Ez lehetővé tette a gondos helyszíni előkészítést. A bódvaszilasi és szögligeti bázisok felállítását, laboratóriumok berendezését, vegyszerek előkészítését és a Hangyás-nyelőbe szánt 8 q só helyszínre fuvarozását.

Március 21-én eső esett és a hőmérséklet is fagyponthoz közel emelkedett. A kezdődő olvadás hatására március 22-én megindult a Bükk-lápai-víznyelő. Így lehetőség nyílt 1959. évi vízfestésünk kontrollálására. Munkatársaink 22-én 8.25. órakor fél kg fluoreszcint tápláltak be a

nyelőbe és a megfestett víz 9.45-kor már jelentkezett is – várakozásunknak megfelelően – a 150 m távolságban fakadó Szénhely-forrásban.

Március 23-án végre erőteljesebben megindult az olvadás és ezzel a nagyobb nyelők működése is. Ezt felhasználva aznap 13 órakor betápláltuk a Hangyás-nyelőbe a már korábban odaszállított 8 q sót. A délután 16 órai vízmintavétel a nyelőtől légvonalban 500 m-re fakadó Acskó-forrásban már sós vizet mutatott ki és pedig olyan töménységben, hogy azt nemcsak vegyelemzéssel és ellenállás-méréssel, de még egyszerű ízeleléssel is minden kétséget

kizáróan fel lehetett ismerni. Sikerült tehát egy újabb vízrajzi összefüggést felderítenünk az Alsó-hegyen.

Az Acskó-forrásnak a hóolvadás folytán rendkívül megnövekedett vize az Acskó-réten tekintélyes tövű duzzadt. A rét sarkán lévő erősen feltöltődött és eldugult víznyelő ugyanis ilyen vízhozamot már nem tudott akadálytalanul elvezetni. Hogy a visszaduzzasztás ellenére a nyelő folyamatosan működött, a laboratóriumi vizsgálati eredmények igazolják: március 24-én éjféltől napokon át sós vizet ontott a nyelőtől légvonalban 2 km távolságra fakadó szögligeti Csörgő-forrás. Ez a – várakozásnak megfelelő – vizsgálati eredmény újabb karszthidrográfiai összefüggésre derített fényt.

Az erőteljes olvadást kihasználva március 24-én további vízfestést hajtottunk végre. Délután 15 órakor 3 kg fluoreszcinnel megjelöltük a Pócsa-kői-nyelőben eltűnő vizet.

Ezekben a napokban a rendszeres forrásfigyelés nagy türelmet és kitartást igénylő munkáját végezték kutatóink. Esőben-sárban, éjjel-nappal 3, majd 6 óras időközökben vízmintákat vettek mind a hat számításba jöhető forrásból, sőt a biztonság kedvéért még Csehszlovákiából, az Alsó-hegy Torna-völgyi lábánál fakadó nagy karsztforrásokból is több ellenőrző mintát hoztak.

Munkánkat hosszú és már-már reménytelennek tűnő várakozás után végre március 30-án hajnalban siker koronázta. Öt és fél nappal a Pócsa-kői-nyelő megfestése után, húsvét hétfőjén hajnalban, a nyelőtől 2 km légvonal-távolságra fakadó Vecsem-forrásból a fluoreszcin jól ismert smaragdzöld színében ömlött a víz. És itt nyomatékosan ki kell hangsúlyoznom a mennyiséget is!

A megfestett Pócsa-kői-víznyelő a Meteor-barlang körüli nyelőcsoporthoz tartozik. Itt öt nagyobb nyelőt tartunk számon. A Pócsa-kői megfestések az egész – feltételezhetően ugyanazon rendszerhez tartozó – nyelőcsoport együttesen legfeljebb 500 l vizet nyelt percenként. A Vecsem-forrás hozama pedig a festék kilépésekor 16.000 l volt percenként! Ezek szerint a forráshoz tartozó földalatti karsztvízjáratokon lefutó víznek csak mintegy harmincad része származott a Meteor-barlang körüli nyelőcsoportból, illetve az innen származó víznek több mint harmincszorosa a rendszer más ágaiból jutott a forrásba, feltehetőleg a fennsík mély töbrökkel tagolt vecsembükki része alól!

Ez a vízfestési eredmény túl azon, hogy kísérletileg bizonyította a Pócsa-kői-víznyelőnek a Vecsem-forrással való összefüggését, egyben közvetve igazolta azt is, hogy az ezen összefüggés nyomvonalába eső Nagy-vizestöbri- és a Meteor-barlangba vezető Kis-vizestöbri-víznyelő is ugyanezen rendszerhez tartozik. Valószínűsítette továbbá e festési eredmény a Pócsa-kői közelében lévő két Kopaszgaly-oldali-víznyelőnek a Vecsem-forrással való összefüggését is.

Szpeleológiai szempontból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a Meteor-barlang eddig feltárt mintegy kilométernyi szakasza egy tekintélyes hosszúságú karsztvízjárat-rendszernek rövid oldalága csupán. Ugyanis a feltehetőleg azonos rendszerhez tartozó öt víznyelő közül a Meteor-barlangba vezető Kis-vizestöbri a legkeletebbi, a Vecsem-forráshoz legközelebb eső, így járatának be kell torkollania abba a főjáratba, amely a tőle nyugatabbra fekvő négy nyelő egyesült vizeit vezet a forrás felé; ezt a főágot azonban a Meteor-barlang eddig feltárt szakasza még nem érte el. De a Meteor-barlanggal együttesen öt nyelő vizeit összefogó és eddig még el nem ért főjárat is csak alig harmincad részét adta ez év március 30-án a Vecsem-

forrás vízhozamának, tehát e „főág” mellett még további jelentős vízjáratokkal kell számolnunk. Minthogy azonban ez utóbbiakhoz tartozó nyitott víznyelőt ez idő szerint nem ismerünk, fel kell tételeznünk, hogy ez a tetemes vízmennyiség a töbrökön keresztül „szűrve” jut a rendszerbe, így az ezt vezető járatok tágításában a hordalék-erózió feltehetőleg nem játszik szerepet. Ezek szerint a tekintélyes vízhozam ellenére is kérdéses e járatok tágasságának mértéke.

- 33 -

Ezekre a speleológiai szempontból rendkívül érdekes kérdésekre csak a további kutatások és feltárások adhatnak majd választ.

A Pócsa-kőit követően, ugyancsak fluoreszcenciával megfestettük március 24-én az Acskó-völgyi Szúnyogos-nyelőt, három nap múlva pedig réz-szulfáttal a Bábavölgyi 3. sz. víznyelőt, de a megfestett víz észlelése egyik esetben sem járt eredménnyel.

1964. március havi alsó-hegyi expedíciónk során tehát öt víznyelőt festettünk meg és ezúton négy karszthidrográfiai összefüggést sikerült kimutatnunk, ezek közül három összefüggést első ízben.

A vizsgált terület hat áradásos karsztforrása közül ily módon a korábbi festési eredményeinkkel együtt már öt forrás rendszerére van kísérlettel bizonyított összefüggés-adatunk, a hatodik forrásra pedig kizárásos módszerrel valószínűsített feltevésünk.

Ezek szerint:

A Vecsem-forrás hozza felszínre a Pócsa-kői-víznyelő, továbbá minden bizonnyal a Nagy- és Kis-vizestöbri-víznyelő (Meteor-barlang) és valószínűleg a két Kopaszgaly-oldali-nyelő vizeit;

a Szénhely-forrás a Bükk-lápai-víznyelővel függ bizonyítottan össze;

az Acskó-forrás a Hangyás-nyelő vizeit vezeti le;

a Bába-forrás a Bábavölgyi-víznyelősorban eltűnő vizeket hozza felszínre, festéssel bizonyított a 2. sz. nyelővel való összefüggése;

a Csörgő- illetve a szögligeti Papkerti-forrás és árvízi forrasszájai az Acskóréti-víznyelővel állnak hidrográfiai kapcsolatban;

az Alsó-Acskó-forrás feltevésem szerint az Alsó-Acskói- és a Benezérci-víznyelők, esetleg a Szúnyogos-nyelő vizeit is levezeti (bár ez utóbbinak a Csörgő-forrással való összefüggése sem kizárt).

Expedíciónknak ehelyütt csak a karszthidrográfiai összefüggésekre vonatkozó eredményeit ismertettem. Kutatóink a vállalkozás során számos egyéb adatot is rögzítettek, így a víznyelők befogadására, a források vízhozamára, a forrásvizek elektromos ellenállására, stb. és mindezek változásaira vonatkozólag. Az adatok feldolgozása és összefüggéseik vizsgálata folyamatban van és a későbbiek során publikálásra kerül.

Az expedíció résztvevőinek lelkes munkájukért és mindazoknak akik segítségnyújtásukkal vállalkozásunk sikerét elősegítették értékes támogatásukért ezúton is hálás köszönetet mondok.

MEGJEGYZÉSEK A „SZPELEOGRÁFIAI TEREPELENTÉS”-HEZ

Rónaki László

Érdeklődéssel olvastam a Tájékoztató 1963. I-II. számában megjelent szpeleográfiai terepfelvétel megindítását szorgalmazó ismertetést.

Eddig hiába vártam a – feltehetően széles érdeklődésre számot tartó – cikke a reflexiót, noha ez kívánatos lenne. Hiszen egy nagy jelentőségű munka alapjainak lerakásáról lévén szó, nem hagyható figyelmen kívül az ország különböző vidékein munkálkodó barlangkutató csoportok és szakemberek véleménye. Ezért kérte fel a nyilvánosságot hozzászólásra a

- 34 -

következő számban megjelent cikk is.

Ilyenkor általában megoszlanak a vélemények és legtöbbször a munka nagyságától megijedve a maximalizmus vádjával illetik egymás között, majd mint akik dolgukat jól végezték, mély hallgatással értelmük papírkosarába hajítják. Mások még emellett talán azt is hozzáteszik, hogy „mi szükség van erre?” – „első a feltáró munka, minden másra ráérünk”. De mert az ilyen vélemények nem jutnak el a legilletékesebbekig, így megválaszolatlanok maradnak. Sajnos kevesen vesznek annyi fáradságot, hogy véleményüket és javaslataikat papírra vessék és még kevesebben, akik valóban keresztül is akarják vinni az általuk egyébként helyesnek tartott, de más javaslatából eredő terv megvalósítását.

Mivel a három évtizedes tapasztalatból érlelődött javaslat jelentősége is sokoldalú, haszna a karsztkutató szakemberek előtt világos, így minden külön méltatás nélkül is csak elismerésre számíthat.

Ezek után megteszem észrevételeimet, melyek remélem visszhangra találnak és mások javaslatait is nyilvánosság elé csalogatják.

A „Szpeleográfiai terepfelvétel megindítása” című cikkel maradéktalanul egyetértek és helyeslem. A „Szpeleográfiai terepeleítés” rovataihoz kívánok megjegyzést fűzni.

„A karsztobjektum jellege” kitöltésénél még szakemberek is egymástól eltérően jelölhetik meg ugyanazt az alakzatot a meghatározás közös alapját képező nomenklátúra híján, nemhogy a morfológiában járatlan kutató (Pl: a töbör különböző formái). Ezért az egyértelműség megteremtésére kívánatos lenne az érvényben lévő nomenklátúra szabatos közlése vagy legalább a vonatkozó irodalom megjelölése.

A „Hidrográfiai adatok”-nál:

a./ A forrás-patak vízhozam pillanatnyi értéke egymagában semmitmondó, ezért a mért vagy becsült minimum-maximum és átlagérték beírása is kívánatos. Különösen mérési sorral rendelkező forrás esetében, ahol a megjegyzési rovatban egyéb dolgokra is ki lehet térni. (Pl. a mérési adatok publikálásának feltüntetése, vagy a birtokló személy, illetőleg szerv címe)

b./ „Állóvíz” alatt nyilván a barlangban vagy felszínen előforduló lefolyás nélküli tó értendő. A mennyisége rovat szükségessége kérdéses, hisz az adott „átlagos mélység” és a „területe” – pontosabban felülete – megadásából ez közelítően számítható – ha éppen szükség lenne rá ilyen szinten. Ha pedig ez mint kipontozott rovat másként értendő, miért nincs megemlítve a „Magyarázat a szepeleográfiai terepjelentés kiállításához” részben?

c./ Ha már az állóvizek ilyen részletes elemzése szükséges; vajon a barlangi patak vízhozam és kémiai adatain kívül nem kellene-e egyéb adatait is regisztrálni? Így például a vízfolyás barlangban mért hossza, vízmélység és szélesség mért vagy becsült szélső értékeit.

d./ A vízkémiai adatok rovatban fel kellene tüntetni, hogy a vizsgált minta milyen állapotot tükröz (árvíz, nagyvíz, közepes vagy kisvíz), tehát a mintavétel idejét és az akkori vízhozamot a hőmérséklettel.

e./ A víznyelő vízgyűjtő-területe (nyilván m²-ben megadva) nem lehet közömbös olyan szempontból, hogy esetleg részben vagy teljesen nem karsztosodó kőzetekkel kapcsolatos. Így javasolható a vízgyűjtő-terület nagyságának megadása mellett megjelölni, hogy ebből a nem karsztos terület hány százalék. (Nem tévesztendő össze a karsztos terület vékonyan – 1-10 m – borított fiatal üledék – lösz, humusz – jelenléte a nem karsztosodó összlettel.)

f./ Az effektív nyelés rovat nem tölthető ki egyértelműen, ugyanis míg egy állandó nyelő effektív nyelése a bűvópatak esetében a vízfolyás átlagos vízhozama, viszont az időszakos nyelők effektív nyelése egyéb patakmedri állandó nyelőkkel melyek nem vezetnek le a felettük átvonuló víz teljes mennyiségét, mindig a nyelő pillanatnyi eltömődöttségének megfelelő maximális nyelőképeség. Ezek szerint javasolható, hogy a két variációnak megfelelően még az alábbi rovatokat vezessük be a nyelővel kapcsolatban:

1./ Az aktív nyelő átlagos nyelése (becsléssel vagy mérésekből)

2./ Az aktív vagy időszakos nyelő észlelt legnagyobb nyelőképesége (becslés vagy mérés) dátummal

- 35 -

3./ A nyelő elhelyezkedése és jellege (pl. patakmederben, dolinasorban, töbrben, nyitott lyukkal, részben eltömve, a hozzá vezetett víz tovább folyik vagy sem, ha a vízhozam a nyelőképeséget meghaladja)

A „Morfológiai adatok” kitöltésével kapcsolatban a már említettek ismétlésével újra csak az egységes nomenklátúra közreadásának hiányára kell rámutatnom.

Még az 1961. áprilisi Tájékoztatóban közölt „Földalatti üregek indexelése” című előadás anyagából egy olyan módszert ismertünk meg, ami alkalmas akár nemzetközi szinten a

karsztüregek jellemzőinek statisztikus összehasonlítására. Ehhez viszont a módszer általános bevezetése, sőt nemzetközi elfogadása és alkalmazása szükséges.

Felmerül a kérdés, hogy a tervezett formanyomtatványok véglegesítése előtt nem volna-e célszerű a két dokumentációs formát összehangolni és a nyomtatványon az indexszámoknak is helyet biztosítani alkalmas elhelyezéssel az esetleges statisztikai felhasználásra. Az ilyen döntés egységes következményeként módot kell találni, hogy nemzetközi használatba kerüljön az indexelés, mert különben véleményünk szerint – előnyeinek ellenére is – kétségbe vonható alkalmazásának létjogosultsága.

Végezetül a formanyomtatványok kivitelezésével kapcsolatban felhívom a figyelmet arra, hogy a leírt karsztobjektum jellegének megfelelően nem minden rovat kerül kitöltésre, így a nyomtatványt célszerű 3 lapra A-4 formátummal tervezni oly módon, hogy a két borítólapon a minden esetben kitöltésre kerülő adatok, míg a betétlapon az egyes karsztobjektummal kapcsolatos kérdések lennének feltüntetve. Így a középső lap a kívánalomnak megfelelően választható meg, ugyanis külön lap szolgálna a barlang, vagy egyéb karsztobjektumokat érintő kérdések kitöltésére. Ily módon a további mellékletek célszerű elhelyezése is megadott, mert a kasírozott fényképek vagy rajzok, illetőleg szöveges megjegyzések lapjainak behelyezésével a borítólapon közé fogott anyag egységes kezelése biztosított. A nagyobb méretű rajzok ily módon olyan hajtogatást igényelnek, hogy az átfűzött borítólapon mellett is megtekinthetővé váljanak.

Az így megszerkesztett formanyomtatványokat elegendő mennyiségben bocsássák az igénylő csoportok rendelkezésére oly módon, hogy minden kutatócsoportnál ezek kiadása – a munka megszervezése és ellenőrzése – valamint a központ felé történő továbbítása egy kézben legyen.

A Tájékoztató 1963. III. számában feltett kérdésre „Ki hogyan képzei el a karszt- és barlangkatasztert?” röviden szeretnék válaszolni.

Feltétlenül szükség van arra, hogy a két szempontnak megfelelően külön kezeljük a teljes – minden részletadatra kitérő – adatgyűjteményt és a kiadásra kerülő válogatott adatokat tartalmazó kézikönyvet. Az előbbiből elég, ha kettő készül mégpedig az egyik, eredeti példány a részterület (hegyvidék) kataszterezésével foglalkozó szakember(-ek) folyamatos kiegészítésével, a másik (másolat) a dokumentációs szakbizottságnál a központba beérkező adatokkal (szpeleográfiai terepjelentések, stb.) kiegészítve.

Így a két dokumentáció közötti eltérések könnyen és rövid úton korrigálhatók. Ez a kataszter tulajdonképpen a formanyomtatványok és ezekbe helyezett mellékletek szakszerű rendezéséből és kiegészítéséből tevődne össze.

A kiadásra kerülő tudományos kézikönyvben természetesen ismertetni kell az alapadatokat kezelő személyeket részterületenként, hogy az érdeklődő kutatók megtalálhassák a kapcsolatfelvétel módját.

A kiadvány szerkesztésében véleményünk szerint a szélesebb érdeklődési körre kell alapozni, így a nagyobb terjedelem sem lehet gát. Feltétlenül külön kötetet igényel a barlangüregek ismertetése. Csak másodsorban kerülhet szóba az egyéb karsztjelenségek feldolgozása, ami különben is csökkent érdeklődésre tarthat számot a nem szakemberek körében.

A kettő közös kötetben való megjelentetése vitathatatlanul hátrányos helyzetet teremtene a barlangok számára juttatott terjedelem kérdésében.

- 36 -

KUTATÓCSOPORTJAINK MUNKÁJÁRÓL

BESZÁMOLÓ A VÁMÖRSÉG BARLANGKUTATÓ CSOPORT 1963. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

Kutatócsoportunk az elmúlt esztendőt jelentős eredményekkel zárta. Azt az elvet tartottuk szem előtt, hogy az újonnan feltárt barlangrészt mindig felmértük, feltérképeztük és nem haladtunk tovább még akkor sem, ha újabb feltárássra is volt lehetőség. Sokszor nagyon nehéz volt megállni, hogy az újonnan felfedezett, „kényelmesen” járható főhasadékon ne siessünk előre, hanem csak a felmérés és térképezés ütemében haladjunk. Az így elkészített térkép alapján tervszerűen kutattunk és sok olyan „zsák”-nak vélt járatot bontottunk ki, amelynek segítségével részben a térképezés pontosságát lehetett ellenőrizni – mivel az egy másik járatot kötött össze – részben ilyen módon továbbjutási problémák oldódtak meg.

A Ferenc-hegyi-barlangban az „Alvilág” bejáratát képező „Ferde-terem” felső sarkánál sikeres bontás révén új részbe jutottunk: az I. számú DK-i főhasadékba. A feltárással nem várt fordulatot vett, lavinaszerűen követték egymást az egyes DK-i főhasadékok és mellékjáratainak feltárása. A barlang korábban ismert 2070 m-es hosszát 1110 méterrel növeltük meg úgy, hogy a jelenlegi teljes hossza 3180 m, amellyel a Ferenc-hegyi-barlang Magyarország harmadik leghosszabb barlangjává lépett elő.

A csoport tagjai az év folyamán 28 munkatúrán vettek részt a barlangban, melynek során elvégezték az újonnan feltárt részek feltérképezését is. A barlangtérképet az alább felsoroltak készítették: Ambrus, Bartók, Kalinovits, Kertész, Kesselyák, Mikola, Raffai, Szilágyi és Szilvássy.

A feltárt részek – jellegüket tekintve – szervesen kapcsolódnak a barlang eddig ismert részeihez, hosszanti és keresztirányú hasadékszerkezettel, valamint gazdag aragonitképződményekkel, amelyeket néhol szép sztalagmit és sztalaktit díszít. A DK-i főhasadékok az egész barlangrendszer eddig ismert legszélesebb járatai. Az újonnan feltárt rész és a régi feltárással közötte összefüggés megfigyelése érdekében az 1. ábrán a régi barlang-alaprajzot, míg a 2. ábrán az újonnan feltárt barlangrészt ismertetjük. Természetesen, hogy ezen a lekicsinyített alaprajzon nem lehet azokat a részleteket feltüntetni, mint az eredetiben 1:200 méretben elkészített rajzon.

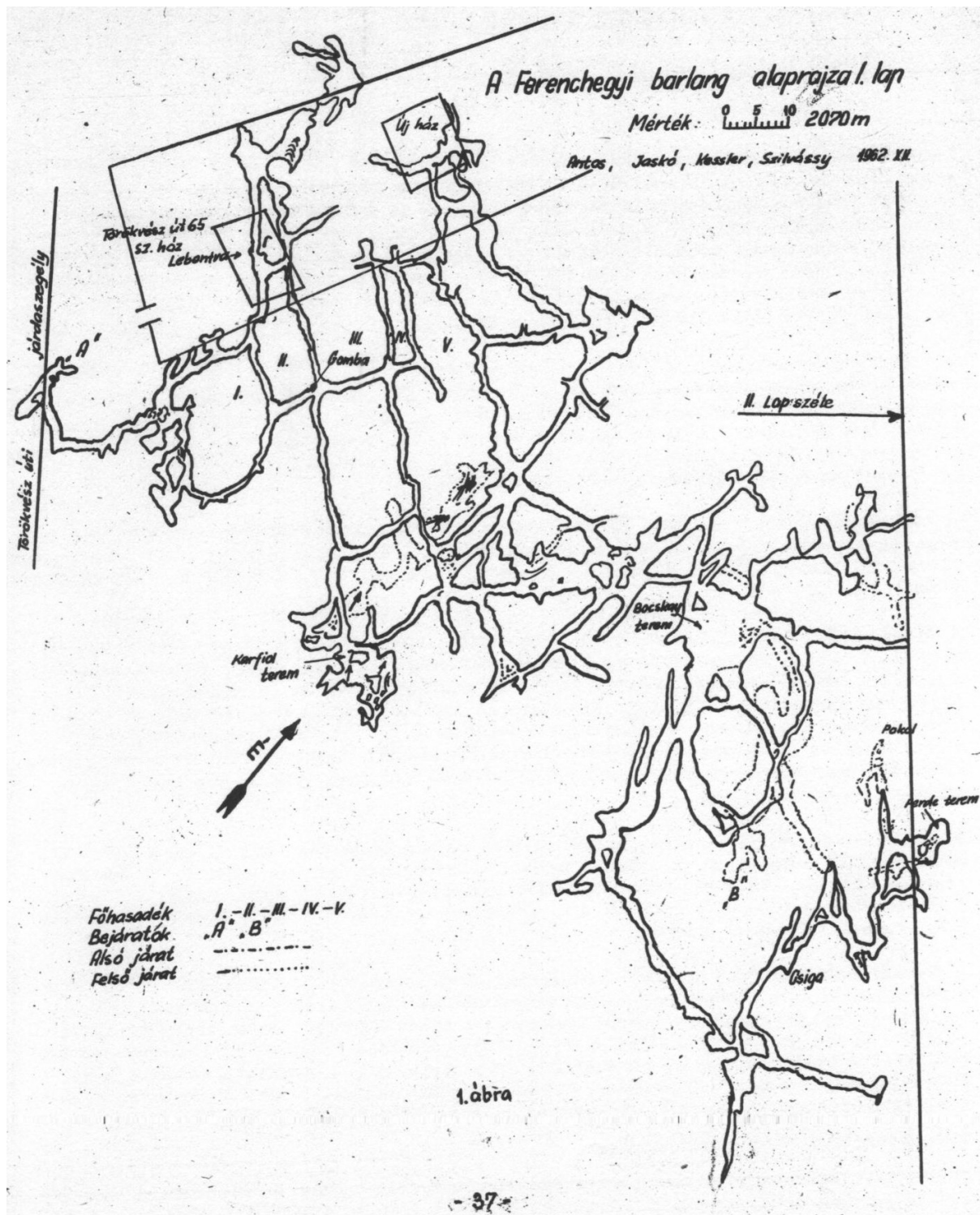
A Bükk-hegységben az Ilona-kút közelében lévő Hársas-barlangban egy agyagos szifon kibontásával 32 métert jutottunk előre, a barlang teljes hossza így 104 méter. Az új szakasz végén a járat kb. 10 x 20 cm keresztmetszetű huzatos csatornává szűkül, amely azonban – a visszhangból ítélve – a szűkület után kitágul. A továbbjutás ezen a ponton igen kecsegtető, azonban robbantást igényel.

A barlang járatai lejtősek és szűk barlangüregekben végződnek, így a szén-dioxid (CO₂) – amely a kilégzésből és a karbidlámpa oxigén elhasználásából keletkezett – a mély pontokon, mivel a levegőnél nehezebb, összegyűlt. Jelenlétét a nehéz légzésből, az indokolatlan idegességéből, a

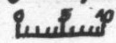
lámpa kormozó égéséből, a levegő kékes ködössé válásából azonnal észrevettük. Ettől kezdve csak a minimális biztonsági létszám mehetett le a barlangba dolgozni, hogy kisebb legyen az oxigén felhasználás. A karbidlámpából is csak a munkálatok elvégzéséhez szükséges mennyiséget égettük. A lent lévőkkal állandó telefon-összeköttetésben voltunk, így azok teljes biztonságban dolgozhattak.

A jövő évre tervezett munkálatok elvégzésénél világításként villany és karbidlámpa kombinációt fogunk használni, mivel így lényegesen kevesebb lesz az oxigénfogyasztás. Egy-két karbidlámpa használata továbbra is szükséges, mivel azokra nemcsak világítóeszközként, hanem jelzőberendezésként is szükség van.

A barlangi munkálatok végzésénél nagy segítségünkre volt a barométer, amellyel mindig könny-

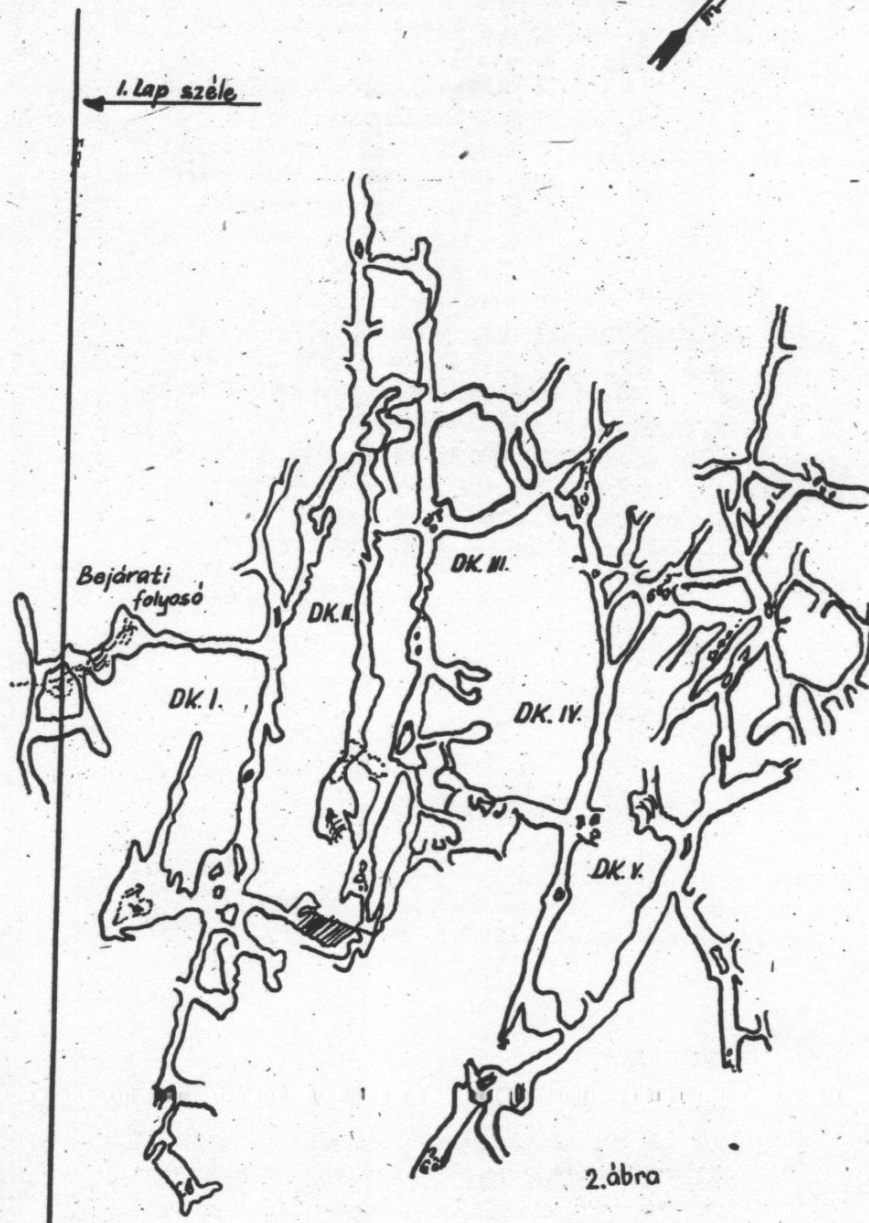
A ferenchegyi barlang alaprajza II. Lap

Mérték

I. Lap	1962. XI. 15	2070 m
II. Lap	1963. XII. 15	1144 m
Összesen:		3184 m

Feltárta és térképezte:
A VAMÓRSEGI BARLANGKUTATÓ CSOPORT:

Szilvássy
Ambrus
Kalinoszics
Kesselyák
Raffai
Bartók
Kertész
Mikola
Sáldgyi

nyen előre megállapíthattuk a barlang huzatának várható fordulását, illetve a barlang levegőjének cseréjét. Megfigyeltük azt, hogy az elhasznált levegő a barlangban különböző szintig emelkedik, vagy süllyed, vagy teljesen eltűnik.

Az egyik nap kora délelőtt, a lent dolgozó csoport telefonon jelentette, hogy azonnal feljön, mert elfogyott a levegő. Fel is jöttek. Később, kisebb vita után, lementünk ellenőrizni a barlang levegőjét. Odalent, a legmélyebb ponton is teljesen tiszta a levegő. Azt gondoltuk, hogy a munka fáradságos volta egy kis pihenőre csábította a délelőtt dolgozókat.

Pihenőre úgy is szükség volt és így egy hosszabb ebédszünet után a reggeli csoporttal is akartunk menni dolgozni. Az első 10 m mélységben azonban már jelentkezett a kékes ködszerű elhasználódott levegő! Hogy került az ide, amikor pár órával ezelőtt, az ellenőrzés alkalmával a barlangi levegőt tisztának találtuk?

A következő napokban megfigyeltük, hogy a barlang legalsó szintjén lévő kb. 10 x 20 cm átmérőjű nyíláson keresztül az ismeretlen barlangrész valami törvényszerűség szerint „lélegzik”. Az elhasznált levegő az egyik periódusban az ismert barlangrészben gyűlik össze, a másik periódusban a még ismeretlen barlangba húzódik be, majd újból az ismert barlangrészben jelenik meg és így abbahagyatja velünk a munkát. (Felhívjuk a figyelmet, hogy ezzel a jelenséggel a barlangban történő robbantásnál is találkozhatunk azzal a különbséggel, hogy az elhasznált levegő helyett a mérges és veszélyes gázzal találhatjuk magunkat szemben). A barométerváltozás és így a munka lehetősége között egy összefüggést találtunk. Ha a légnyomás növekedett, az ismert barlangrészből a levegő az összekötő nyíláson keresztül az ismeretlen barlangrészbe távozott és így tartósan tudtunk odalent dolgozni. Ellenben, ha a barométer légnyomás-csökkenést mutatott, akkor az elhasznált levegő az ismeretlen barlangrészből átáramlott az ismertbe. Ebből Szilvássy Andor azt a következtetést vonta le, hogy az ismert barlangrész légköbméterét kiszámítva, a légnyomás-változást ismerve, az ismeretlen barlangrész nagyságára, pontosabban köbtartamára egy tájékoztató értéket kaphatunk. Megállapítását az alábbiakban közlöm:

„A gáztörvény szerint a légnyomás és a térfogat szorzata egy konstans számot ad, tehát ha valamelyik növekszik, a másiknak csökkennie kell, hogy a kettő szorzata állandó maradjon. A 3. ábrán egy sematikus barlangrajzot is látunk, ahol az „A” légköbméterben az ismert barlangot jelenti. Az ismeretlen barlangrészt légköbméterben az „X” jelzi. A légnyomás minimumában („Li”) a külső légnyomás egyensúlyt tart a belső légnyomással és ez egy konstans állandót ad. A légnyomás megnövekszik és az, az ismert barlangrészből a levegőt az ismeretlen barlangrészbe nyomja. A légnyomás maximuma („La”) akkor egyensúlyt tart az ismeretlen barlang légköbméterével. Ennek a kettőnek a szorzata ugyanazt a konstans állandót adja, tehát felírható, hogy

$$Li(A+X) = LaX$$

Az egyenlet megoldva:

$$X = \frac{A}{\frac{La}{Li} - 1}$$

Tételezzük fel például, hogy az ismert barlangban 12 m³ elszíneződött levegő van és tartósan 740 mm a barométer állás. Mire a barométer 750 mm-re emelkedik, akkorára az ismert

barlangrészből 12 m³ levegő az ismeretlen barlangba húzódott. Ezt a fenti képletbe behelyettesítve:

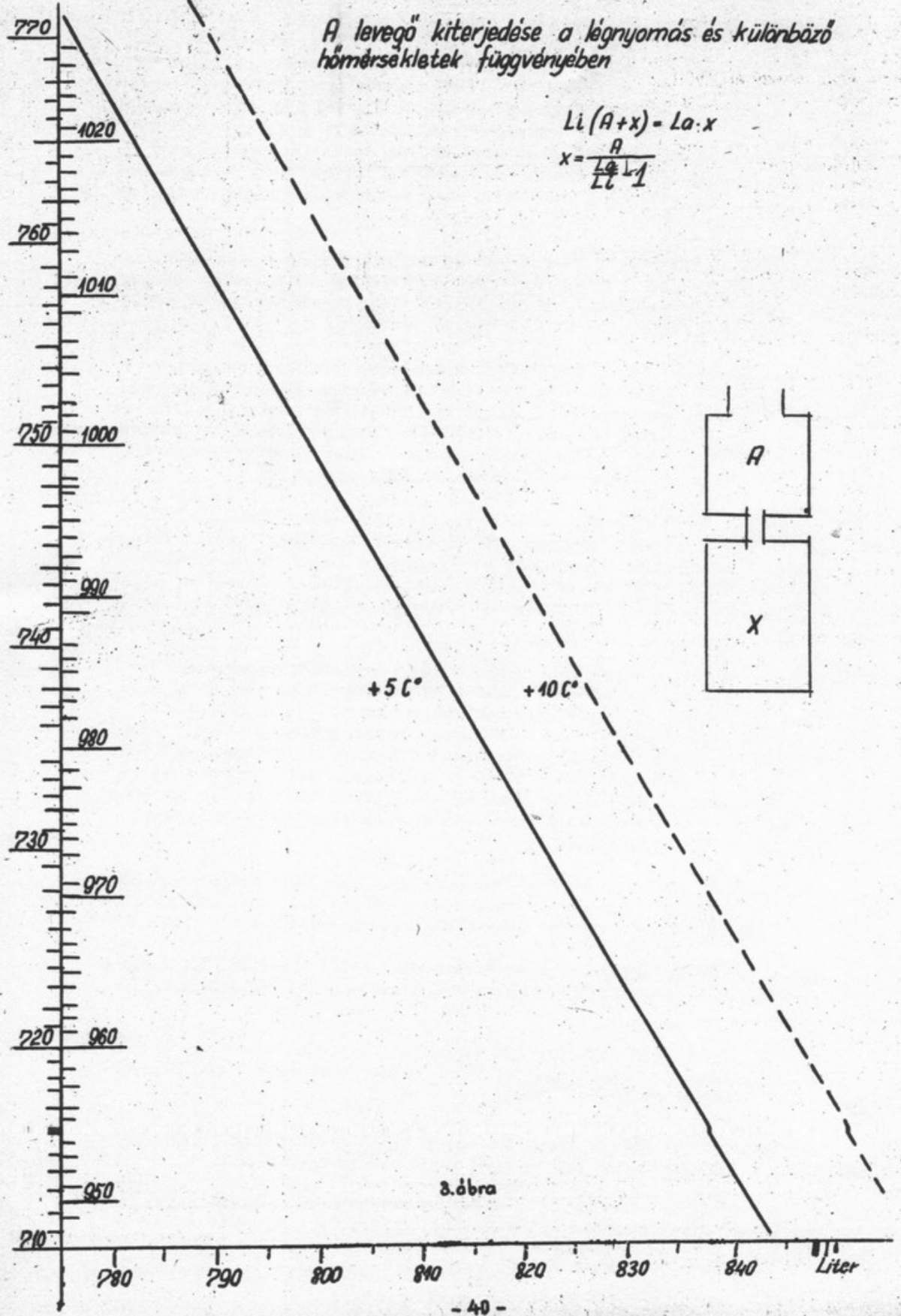
$$X = \frac{12}{\frac{750}{740} - 1} = 888 \text{ m}^3$$

A Hársas-barlang esetében a számítások alapján kb. nyolcvanszoros ismeretlen barlangrésze következtethetünk légköbméterben, az eddig ismert és feltérképezett barlangrészhöz képest.

A levegő kiterjedése a légnyomás és különböző hőmérsékletek függvényében

$$L_1(A+x) = L_0 \cdot x$$

$$x = \frac{A}{\frac{L_1}{L_0} - 1}$$

3. ábra

Elismerem azt, hogy ez csak tájékoztató jellegű mérési módszer, mivel a 3. ábrán látható a levegő kiterjedése különböző hőmérsékleten. Tehát a legkisebb hőmérséklet különbségek is erősen befolyásolják a légköbméter számítást. Ezenkívül az „elszíneződött” levegő is a külső beáramló melegebb levegő hatására változtatja térfogatát. Minden esetre az így megfigyelt légáramlat rámutat arra, hogy érdemes ilyen helyen a bontást végrehajtani. Ezért kérem a többi kutatócsoportot, hogy a barlanghuzat járás idejét a légnyomás változás függvényében figyeljék meg és közöljék, hogy a fenti képletet közelebb hozzuk a valósághoz. Ugyanis a levegő összenyomásának számításánál egy sor meteorológiai adatot nem vettem figyelembe, hogy egyszerűbb képlethez jussak. Amikor már több olyan adat áll rendelkezésemre, ahol a feltárás után az ismertté vált barlangrész légköbmétere is az előzetes számítással összehasonlítható, akkor kiértékelhető lesz, hogy melyek azok a meteorológiai tényezők, amelyeket ennél a számításnál nem szabad elhanyagolni. Ilyen például a külső és belső légtér hőfoka, a relatív légnedvesség a szabadban és a barlangban, a frontátvonulás sebessége stb.

A nyári expedíció alkalmával folytattuk a Hársas-barlang bejárati aknájának mélyítését is, amelynek legmélyebb pontja jelenleg 8 méter. Expedíciót szerveztünk a Pénzpataki-víznyelőben lévő hírhedt „Nagy Fal” megmászására. Az expedícióban, csoportunk tagjain kívül részt vett még Baranyai Ákos, Bernhadt Barna és Szigeti Antal.

A „Nagy Fal” aljának bejárásával és a víznyelő feltérképezésével eddig vitás kérdésre sikerült kielégítő választ adni. A víznyelőről 1960. évi nyári expedíciónk alkalmával alaprajzi térképet készítettünk amelyet ez évi expedíciónk alkalmával jól tudtunk hasznosítani. Ezt a térképet beszámolóinkban nem ismertettük, mivel a víznyelők, zombolyok jellemző tulajdonságait általában csak metszeten lehet kellőképpen bemutatni. A víznyelő új térképét a 4.sz. ábra mutatja. A lent tapasztaltakról Szigeti Antal az alábbiakban számol be:

„A „Nagy Fal” megmászása egyáltalán nem jelentett olyan nagy feladatot, mint vártuk. Leszállítottunk kb. 60 fm könnyű hágcsót, megfelelő mennyiségű biztosítókötelet stb. A „Nagy Fal” tetején Kesselyák Péter végezte a biztosítás felelősségteljes tisztét. A falon először Baranyai Ákos indult le karabinersitz-cel, majd rögtön utána indultunk a hágcsókon. A leszállás folyamatosságát csak a 0,50-1 m széles párkányokon fennakadó kötél és hágcsó kibontása akadályozta.

A „fal” hajlásszöge kb 80°, néhol függőleges. Aláhajló részt nem találtunk, mindenütt tagolt, két hely kivételével könnyebben mászható, mint a falra felfekvő hágcsón. A fal alján ÉNY-i irányban folytatjuk utunkat egy lejtős járatban. Átbújva a 4. ábrán is látható alsó szifonba torkoló ferde és szűk repedésen egy ÉD-i irányú hasadék tetejére jutunk. A hasadék felfelé szélesedik, amelynek teteje alatt elkorhadt faszilánkokból, levelekből álló szinlő mutatja meddig telik meg áradáskor. Lefelé kb 10 m mélységben van a szifon 1 m²-es vízfelülete. A szifon alaposabb vizsgálata egy későbbi, erre a célra különlegesen felszerelt expedíció feladata lesz. A munkát főleg az a tény fogja megnehezíteni, hogy nincs hová tenni a kitermelésre kerülő törmelékeket”.

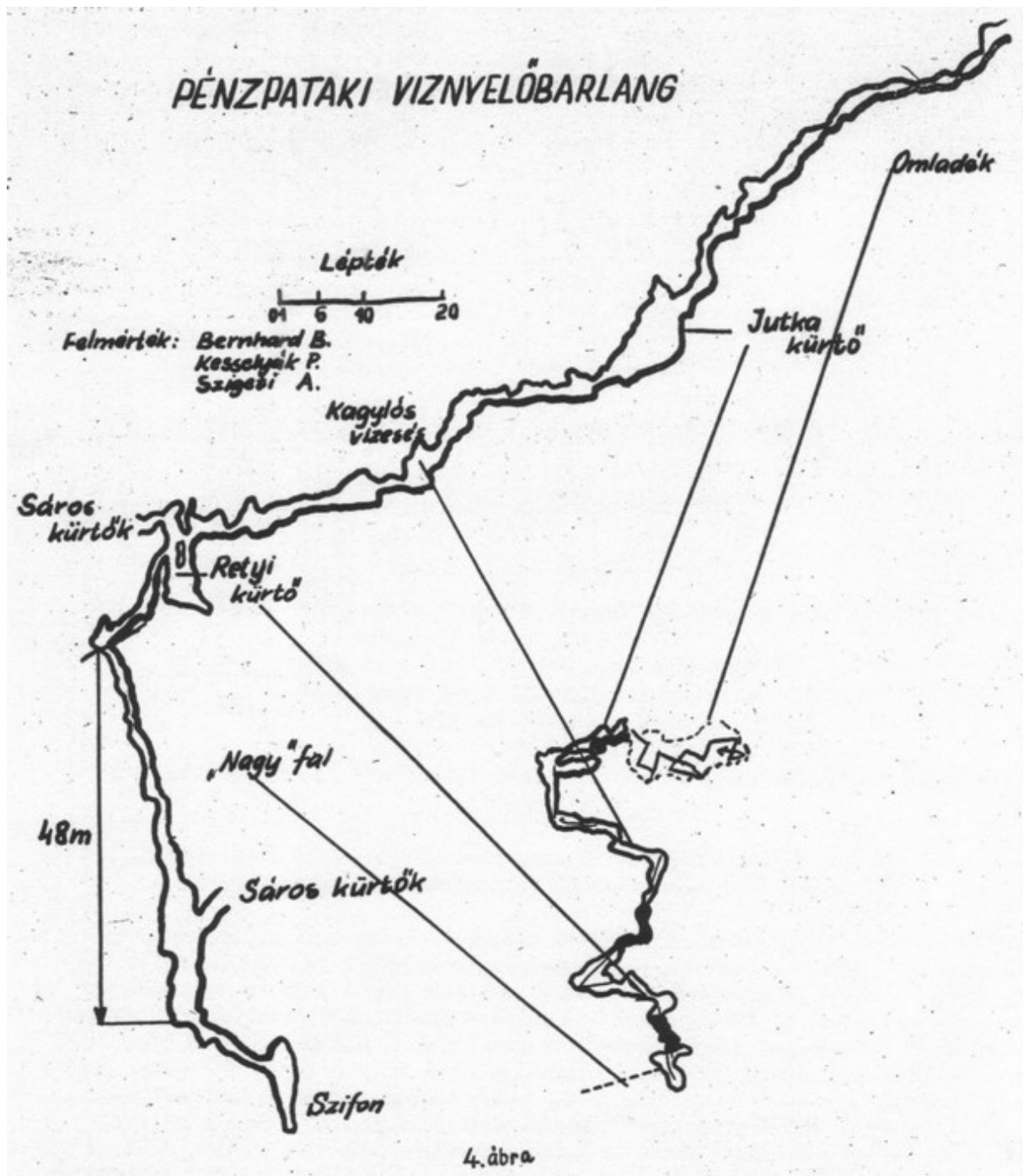
Feltáró munkát végeztünk az előzőeken kívül a Pénzpaták közelében lévő Diósi-víznyelőben és Cserhalmi László bejelentése alapján, a Budapest II. ker. Áfonya u. 9. sz. alatti ház kertjében, ahol a bejárat kibontásával 25 méterre hatoltunk a barlang belsejébe.

Az április 8-12, június 23-30 és augusztus 4-20-ig megtartott bükki expedíciók és a hétvégi budapesti munkatúrák során csoportunk összesen 3150 munkaórát fordított feltárássra és térképezésre.

A feltáró és térképező munkán kívül 1963 januárjában barlangi mentésre került sor egy alkalommal a Rókahegyi-barlangban. Ugyan csak itt május elsején, csoportunk tagja, Hégráth Gyula filmet készített a csoport életéről.

A miskolci barlangnapon 8 fővel vettünk részt. A csoport tagjai közül Szilágyi Péter kiemelkedő munkájáért a Természetbarát Szövetségtől könyvjutalomban részesült.

A csoportközi kapcsolatok fejlesztése jegyében látogatást szerveztünk a Strázsahegyi-barlangok és a Vass Imre-barlang megtekintésére. Mindkét vendéglátó csoportnak ezúton is köszönetet mondunk a szíves fogadtatásért.

Két csoporttársunk, Kesselyák Péter és Kertész Tamás, tanulmányutat tett Romániában. A kolozsvári és tordai barlangkutatók vezetésével megtekintették a Szkerisorai-jégbarlangot és a Biharban fekvő pónori „Csodavár”-at, amely lenyűgöző méreteivel a morvaországi Macoha-barlang méltó párja. Útjukban több bontásra érdemes víznyelőre hívták fel a figyelmet és felvetették egy – esetleg – közös román–magyar kutatótábor létesítésének gondolatát.

A barlangkutató iránti érdeklődés felkeltése céljából több ízben vezettünk bemutató túrákat a Lőrántffy Zsuzsanna és Zalka Máté gimnázium egy-egy érdeklődő tanulócsoportja részére a

Ferenc-hegyi-barlangban, szaktanár kíséretében. A székesfehérvári „Alba Regia” barlangkutató csoport is több ízben meglátogatott bennünket.

Nemrégiben felhívtuk a II. ker. Tanács Építési Osztályának figyelmét arra, hogy a Ferenc-hegyi-barlang újonnan feltárt részei sok helyen omladékosak, ezért az új blokkházak telepítésénél a barlangtérképet vegyék figyelembe. Felkérésükre megkezdtük a Ferenc-hegyi-barlang alaprajzának a kataszteri térképre történő berajzolását.

Szilvássy Gyula

BESZÁMOLÓ A MISKOLCI BÁNYÁSZ TERMÉSZETJÁRÓ ÉS KARSZTKUTATÓ SZAKOSZTÁLY 1963. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

Az 1963-as kutatási évre előirányzott munkáink három téma köré csoportosíthatók:

1. Feltáró kutatás
2. Vízföldtani megfigyelések és vizsgálatok
3. Tudományos ismeretterjesztés.

A tárgyidőszakra kitűzött feladatok teljesítésének mértékéről az alábbiakban számolhatunk be.

1.) Kutató tevékenységünket a Bükk-hegység centrumában elhelyezkedő Nagy-fennsík középső szakaszán, a Kis-fennsík K-i részén és Bükkszentkeresztől D-re végeztük.

Új kutatási területeink kiválasztásánál a döntő szerepet elsősorban a népgazdaság szempontjából igen jelentős nagyobb hidrológiai összefüggések tisztázása, újabb víznyerési, illetve tárolási lehetőségek felkutatása játszotta. Ezért kutatási területeinket – számolva a nehezebb körülményekkel – a forrásszinttől minél távolabb eső részeken, az általunk feltételezett vízgyűjtő-terület határpontjainál jelöltük ki, s itt kíséreljük meg ezen rendszerek feltárását. Elhatározásunkat azon tény is indokoltá tette, hogy a kutatási pontjainkkal feltételezett hidrológiai összefüggésben lévő Garadna-forrás, Szinva-főforrás és a Tapolcai-források egyike sem rendelkezik biztos kiindulási alapot szolgáltató barlangvégződésel. Új kutatási területeinkre való átállás abból a szempontból is célszerűnek látszott, hogy a korábbi hagyományos kutatási területünknek számító „Létrás”, s az ettől Ny felé mintegy 5-800 m szélességben húzódó, D-ről agyagpala É-ről porfirít által lehatárolt mészkő összlettől végérvényesen el akartunk szakadni. Korábbi feltárásaink: „Bükkös-forrás” víznyelőbarlangja, létrás-tetői Szepesi-barlang azon tényről győzték meg bennünket, hogy az agyagpala vonulatról É-i irányban lefutó források barlangképző tevékenységét erősen meghaladó eliszapolódással kell itt számolni, s így e területen a nagyobb összefüggések tisztázására

a továbbiakban sem fog lehetőség nyílani. Mivel új kutatási területeinken (a Kis-fennsík kivételével) eddig számottevő feltáró tevékenység nem folyt, így kutatási pontjainkon

nagyarányú bontási munkákat kellett kezdenünk, melyek évi tevékenységünk súlyponti részét képezték.

2.) Kutatási pontjaink környezetében állandó jellegű felszíni vízfolyások nem ismeretesek, így vízföldtani megfigyelések és vizsgálatok végzésére csak további kutatásaink során, az áramló karsztvíz övének elérését követően fog alkalmunk nyíltni. Így a beszámolóban közölt hidrológiai összefüggésekre vonatkozó utalások Várszegi S. elméleti megfontolásaira alapulnak.

3.) A tudományos ismeretterjesztés vonalán új tagtársaink elméleti és gyakorlati oktatásán kívül, munkánk jelentősebb eredményeiről a helyi sajtóban több ízben beszámoltunk, illetőleg az 1963. évi „Barlang-napon” előadást tartottunk.

4.) Feltáró jellegű munkáinkat a kedvezőtlen időjárási viszonyok miatt csak a II. negyedévben tudtuk megkezdeni. Ezt követően munkánk során az alábbi eredményeket értük el:

a.) Az eddig 28 m mélységig ismert Galuzsnya-tetői inaktív víznyelőbarlang aknarendszerébe behullott nagy mennyiségű kőtörmelék kiszállítására csak úgy nyílt lehetőség, hogy a jelenlegi barlangfenék felett induló vak aknát a külszínig „fellőtük”. A munkát műszaki csoportunk nyári kutatótáborunk alatt hajtotta végre. Ezt megelőzően több terepbejárást végeztünk ezen a területen. Április 4-én hirtelen olvadás következtében érdekes megfigyeléseket tehettünk. Azt tapasztaltuk többek között, hogy Bükkszentkereszt szennyvizei a községet déli irányban elhagyva, a Bika-réten végigfolyva, egy, a barlangunk vonaláig végignyomozható törésvonalon elnyelődnek, s minden valószínűség szerint a miskolctapolcai hideg forrásokban látnak ismét napvilágot. Itt nagyobb csapadék idején igen kívánatosnak látszik nagyobb méretű vízfestés, vagy sózás végzése.

b.) Középbérci „Bányász-barlang” a térképen Közép-bérctől Ny-ra fellelhető 738-as magassági pont szomszédságában, nagyobb vízgyűjtő-területtel rendelkező töbor felső harmadában ÉNy-DK-i irányú hasadék mentén, szálsziklában mélyül. Április hónapban a 3,2 x 2,4 m átmérőjű, nagyjából tojás szelvényű akna 4,5 m-ig volt nyitott. A munka beindulását követő törmelékvdörzés előbb humusz, majd kőtörmelékes nyirok öszszletet hozott felszínre. A törmelékből nagy mennyiségű recens csont került elő. Legérdekesebb lelet egy teljes emberi csontváz volt, melynek korát a Herman Ottó Múzeum szakemberei 1910-es évekbelinek határozták meg. Mivel a lelet 11,5 m abszolút mélységben 7 m-es törmelék réteg alól került ki, az akna feltöltődése feltehetőleg nem túl régi keletű lehet. Szinte minden órában vártuk, hogy oldaljárat vagy szűkület vet majd véget a szünni nem akaró törmelék mennyiségnek. Reményeinknek az adott tápot, hogy az akna egyik átmérője a mélység függvényében szűkülő tendenciát mutatott. A szűkülés mértéke azonban meglehetősen lassú. A 24. méterben a nyirok öszszlet megszűnt, s azt követően feltehetőleg pleisztocén korú barna kőtörmelékes agyagból csontok már nem kerültek elő. Nyári kutatótáborunkig szinte minden pihenőnapunkat itt töltöttük, s a tábor időtartama alatt is egyik munkabrigádunk állandóan itt tevékenykedett. A nyári tábor zárásakor az aknafenéken 25,3 m-es mélységben, kőtörmelékes agyagban álltunk le. A kitermelt depónia mennyisége mintegy 95-100 m³-re tehető. Feltételezzük, hogy a hatalmas kőtörmelék dugó az akna öszszesűkülésében képződött és álfeneket alkot, vagy pedig a járat megtörése által jött létre. Ha feltevésünk helytálló, akkor a törmelék dugó áttörésével szabad járatba juthatunk.

A „Bányász-barlang” a kurtabérci terület kulcsponthelyzetét foglalja el. Feltárása esetén beigazolást nyerne azon korábbi nézetünk, hogy a kurtabérci területek vizüket a Szinva

főforrásába adják le, továbbá a feltárást követően megállapítható lenne, hogy a korábban a Pénz-pataki-víznyelőbe beöntött lycopodium-spórák eljuthattak-e a Garadna völgyében fakadó Margit-forrásokba.

c.) A lyukasgerinci „Betyár-barlang” krátterszerű tölcsérrel indul. Kb. 8 m-ig volt korábban nyitott. Nyári kutatótáborunk alatt a felülről időnként leváló, s a kutatók testi épségét veszélyeztető kövek felfogására a kritikus szakaszba keretácsolatokat építettünk be, melyek egyúttal a kivödrözött törmelék nagyobb részének deponálására is szolgáltak. A mélyítést követően 29,6 m-nél az aknából kis oldaljáraton keresztül egy 14 m hosszúságú, erősen lejtő hasadék-terembe jutottunk. Itt igen érdekes páfrányszerű cseppkőkép-

- 45 -

ződmények borítják a falat. Az aknabarlang folytatása a terem mélypontján rézsűszerűen elhelyezkedő omladék alján keresendő, s így igen veszélyes feladatnak tűnik. A felmerült nehézségek miatt a barlangtól Ny-i irányban kb. 600 m-re fellelhető, s néhány társunk által az 50-es években 5 m mélységig kibontott „Bánkúti-visszafolyó” néven ismert víznyelőbarlang további feltárási lehetőségeit is megvizsgáltuk. A lejárati akna fölött emelkedő sziklafal igen rossz megtartású, mállékony volta miatt biztonsági okokból 2-3 m³-t le kellett fejtenünk az élő szikláig. Néhány robbantás meggyőzött bennünket azon tényről, hogy a nadrágszerűen kettéágazó akna K-i szára teljesen elszűkül. Ny-i járata pedig csak robbantás-sorozattal tágítható esetleg járhatóvá. A szóban forgó két víznyelő a dr. Leél-Össy Sándor és munkatársai által korábban kibontott „Csipkés-kúti-visszafolyó” barlangjával együtt kétséget kizárólag közös rendszer tagjai, melyek a terület vizeit a Garadna vízrendszerébe táplálják.

d.) Kis-fennsíki munkáinkat Pereces bányatelep, s a környező bányaüzemek jobb vízellátási lehetőségeinek megvizsgálása, illetve a tervezett forrásvölgyi víztározóval kapcsolatos hidrológiai problémák tisztázása végett kezdeményeztük. November 17-én a Kőlyuk-barlangtól KÉK-i irányban, a mintegy 500 m távolságban fellelhető töbörben tölcsérszerű mélyedésre figyeltünk fel. A humuszréteg alatt szálsziklát találtunk, s mintegy 16 órás bontás után november 19-én sikerült a Kis-fennsík eddig feltárt leghosszabb barlangrendszerét felfedeznünk. A kétszintű, kb. 550 m hosszúságú cseppkőbarlang feltárása több korábbi feltevésünket igazolta, melyek döntő jelentőségűek lehetnek a Kis-fennsík barlangrendszerének további kutatásában. Mint tudjuk, a Kis-fennsík, hasonlóan a Bükk központi, Nagy-fennsíkjához, a negyedkor végi nagymértékű tektonikus mozgások hatására emelkedett ki a környezetéből, s alakult enyhén hullámos felszínű, nagyjából K felé lejtő masszívummá. Barlangfeltárás szempontjából a Kis-fennsík előnyösebb a Nagy-fennsíknál. Döntő fontosságúnak elsősorban azt kell tekintenünk, hogy a Kis-fennsík kiemelkedése kisebb mértékű volt környezetéből, s így a vízgyűjtő-terület és az erózióbázis közötti szintkülönbség nem éri el a 100 m-t sem, illetőleg a fennsík sokkal enyhébben lejt K felé. Ebből következően a barlangrendszerek aránylag kisebb mélységekben húzódnak, a járatok lényegesen kisebb esésűek, mint a Nagy-fennsíki területeken. A vízjáratok formái sokkal összetettebbek, a hasadékjelleg mellett itt az eróziós hatások többször túlsúlyba kerülnek. Az 550 m hosszban feltárt „Vénusz-cseppkőbarlang” alsó szintjén két bányász kutató december hónapban szifonátúszási kísérleteket hajtott végre. Ezt követően azon véleményünk alakult ki, hogy a számtalan életveszélyt magában rejtő, igen szűk alsó barlang továbbkutatása helyett a barlangtól 650 m-re elhelyezkedő, az É-ről D felé húzódó vízgyűjtővölgy É-i peremén a többi víznyelő megbontása sokkal célszerűbbnek látszik. Itt több napi sziklavésés és tágító robbantások után december 21-én előbb egy szűk vízjáratba, majd nagy magasságú, erősen

korrodált falú hasadék-folyosóba jutottunk. Egy agyagszifon átása után rendkívül nehéz körülmények között sikerült egy újabb vízzel telt, feliszapolt szifonnál a barlang jelenlegi végpontját elérnünk.

Munkáinkat az elkövetkezendő esztendőben minden kutatási pontunkon folytatni kívánjuk.

Várszegi Sándor – Kositzki József

Lapzárta után érkezett hír:

A miskolci bányász barlangkutatók 1964. évi nyári kutatótáborukig a Kurtabérci-zsombolyt 31 m mélységig bontották ki. A kutatótábor alatt további 10 métert sikerült bontással lefelé jutni, ott kb. 20 m hosszú közel vízszintes járatba jutottak, amely egy kürtőhöz vezetett. Ennek mélységét ledobott kővel 100 m-re becsülik. A kő hosszú hullás és közben néhány koppanás után csobbanással éri el az üreg fenekét. (Várszegi Sándor telefonjelentése 1964. augusztus 16-án 23 órakor.)

- 46-47 -

BESZÁMOLÓ
A VÖRÖS METEOR BARLANGKUTATÓ CSOPORT 1963. ÉVI
ALSÓ-HEGYI ZSOMBOLYKUTATÓ EXPEDÍCIÓJÁRÓL

Hagyományossá váló alsó-hegyi zsombolykutató táborunk 1963. évi munkaterülete a csehszlovákiai Szádalmás (Jablonov nad Turnou) és Tornagörgő (Hrhov), valamint a magyarországi Bódvaszilás és Komjáti községek határában volt. Feladatul a korábban felkutatott zsombolyok bejáratának pontos bemérését és újabb zsombolyok felkutatását tűztük ki.

A zsombolyokat az Alsó-hegy félreérthetetlenül jellegzetes következő pontjaihoz mértük be: 1.) Hármashatár (XII) 39-es országhatárkő, 2.) Fertés-kút, 3.) Szabó-pallagi vadászház, 4.) vecsem-bükki kilátótorony (háromszögelési gúla) és 5.) sop (tanya, karám). Ezek közül a 2.) és 5.) csehszlovák területen, a 3.) Magyarországon, az 1.) és 4.) az országhatáron található. A koordináta középpontokat a nagyobb kiterjedésű objektumokon pontosan megjelöltük.

A méréseket Zeiss-Dahl-féle redukáló tahiméterrel és bányászkompasszal végeztük. A feldolgozás szerkesztéssel történt. A zsombolyok számozása a mért azimutok nagyságával növekszik.

1963. évben 30 zsomboly szájának pontos bemérésére került sor. A munkát a következő évben folytatjuk. 1963. évi mérési eredményeink:

Viszonyítva	Szám	Név	Azimut	Távolság (m)	Ország	Község
(XII)39 országhatárkő	39/1	Határmenti	49°20'	543	Csehszl.	Szádalmás
	39/2	Barát	342°00'	85	Csehszl.	Szádalmás
Fertés-kút	F/1	Kút	270°50'	125	Csehszl.	Szádalmás
	F/2	Óriás	285°00'	520	Csehszl.	Szádalmás

	F/3	Baglyas II.	290°10'	625	Csehszl.	Szádalmás
	F/4	Baglyas I.	297°00'	685	Csehszl.	Szádalmás
	F/5	Fertés	312°50'	247	Csehszl.	Szádalmás
	F/6	Pipa	345°20'	530	Csehszl.	Szádalmás
Szabó-pallagi vadász-ház	Sz/1	Almási	21°50'	575	Magyaró.	Bódvaszilás
	Sz/2	Pötty	65°40'	400	Magyaró.	Bódvaszilás
	Sz/3	Rókalyuk	199°30'	650	Magyaró.	Bódvaszilás
	Sz/4	Szabó-pallagi	238°00'	310	Magyaró.	Bódvaszilás
	Sz/5	Fenyves	330°50'	157	Magyaró.	Bódvaszilás
Sop csorda szállás	G/1		76°50'	2215	Csehszl.	Tornagörgő
	G/2		83°20'	1950	Csehszl.	Tornagörgő
	G/3		89°40'	2510	Csehszl.	Tornagörgő
	G/4	Mészégető	92°30'	2525	Csehszl.	Tornagörgő
	G/5		100°50'	1160	Csehszl.	Tornagörgő
	S/1	Kutas	240°10'	145	Csehszl.	Szádalmás
	S/2	Marha	259°10'	1230	Csehszl.	Szádalmás
	S/3	Szárazfás	261°50'	530	Csehszl.	Szádalmás
	S/4	Kettős	265°30'	1785	Csehszl.	Szádalmás
S/5		278°40'	1290	Csehszl.	Szádalmás	
Vecsem-bükki kilátó	V/1	Komjáti Jég I.	70°00'	645	Magyaró.	Komjáti
	V/2	Komjáti Jég II.	74°50'	640	Magyaró.	Komjáti
	V/3		105°10'	1095	Magyaró.	Komjáti
	V/4	Kilátó	179°40'	175	Magyaró.	Komjáti
	V/5	Körte	214°50'	215	Magyaró.	Komjáti
	V/6		311°00'	760	Magyaró.	Komjáti
	V/7	Vecsem-bükki	325°10'	315	Magyaró.	Bódvaszilás

1963. évi expedíciónk során egy eddig ismeretlen zsombolyt is feltártunk. A Komjáti Jég-zsomboly felkeresése közben, annak közvetlen közelében egy kis beszakadásra figyeltünk fel, mely pár méterről megtévesztően zsombolyszerű volt, azonban sekély fenekét avar és humusz takarta. Egyik sarkában a törmelék közt öklömnyi rést találtunk. A biztató formára tekintettel elhatároztuk megbontását, melyhez az első adódó alkalommal hozzá is fogtunk. A bontás helyét szerencsésen választottuk ki és így alig másfél órai munkával, a humusz lehordása és néhány nagyobb szikla kiemelése után megnyílt a zsomboly, s a szűk nyílás kitágítása után megkezdhattuk a leszállást.

A zsomboly, melyet a vele egy töbrben nyíló Komjáti Jég-zsomboly után Komjáti Jég II-nek neveztünk el, 29 m mély, képződményei a szokásos borsókő és cseppkő. Egyetlen érdekessége egy kb. 1 m hosszú görbe cseppkő. Látszólagos érdektelensége ellenére a szokottnál nagyobb jelentőséget tulajdonítunk ennek a zsombolynak.

Egyrészt figyelemre méltó, hogy vele egy töbrben másik zsomboly is található. Ez mind a zsombolyok, mind a töbr genetikájához érdekes adatokat szolgáltat. Hasonló esetet az Alsó-hegyen ezen kívül csak egyet ismerünk, a csehszlovák területen lévő Baglyas-töbrben.

Másodszor: sok hasonló beszakadást ismerünk még a Vecsem-bükön és a Komjáti Jég II. zsomboly kibontását biztató kísérletnek tekintjük, melynek alapján más, hasonló jellegű beszakadások kibontását is tervbe vettük. Harminc zsomboly szájának pontos bemérésén túl tehát eredményt értünk el új feltárás vonalán is és új szempontokat nyertünk további kutatómunkánkhoz.

Társulatunk irodájában az alábbi kiadványok kaphatók:

Karszt- és Barlangkutató II. kötet (Évkönyv 1960.) 10.- Ft

Karszt- és Barlangkutató III. kötet (Évkönyv 1961.) 10.- Ft

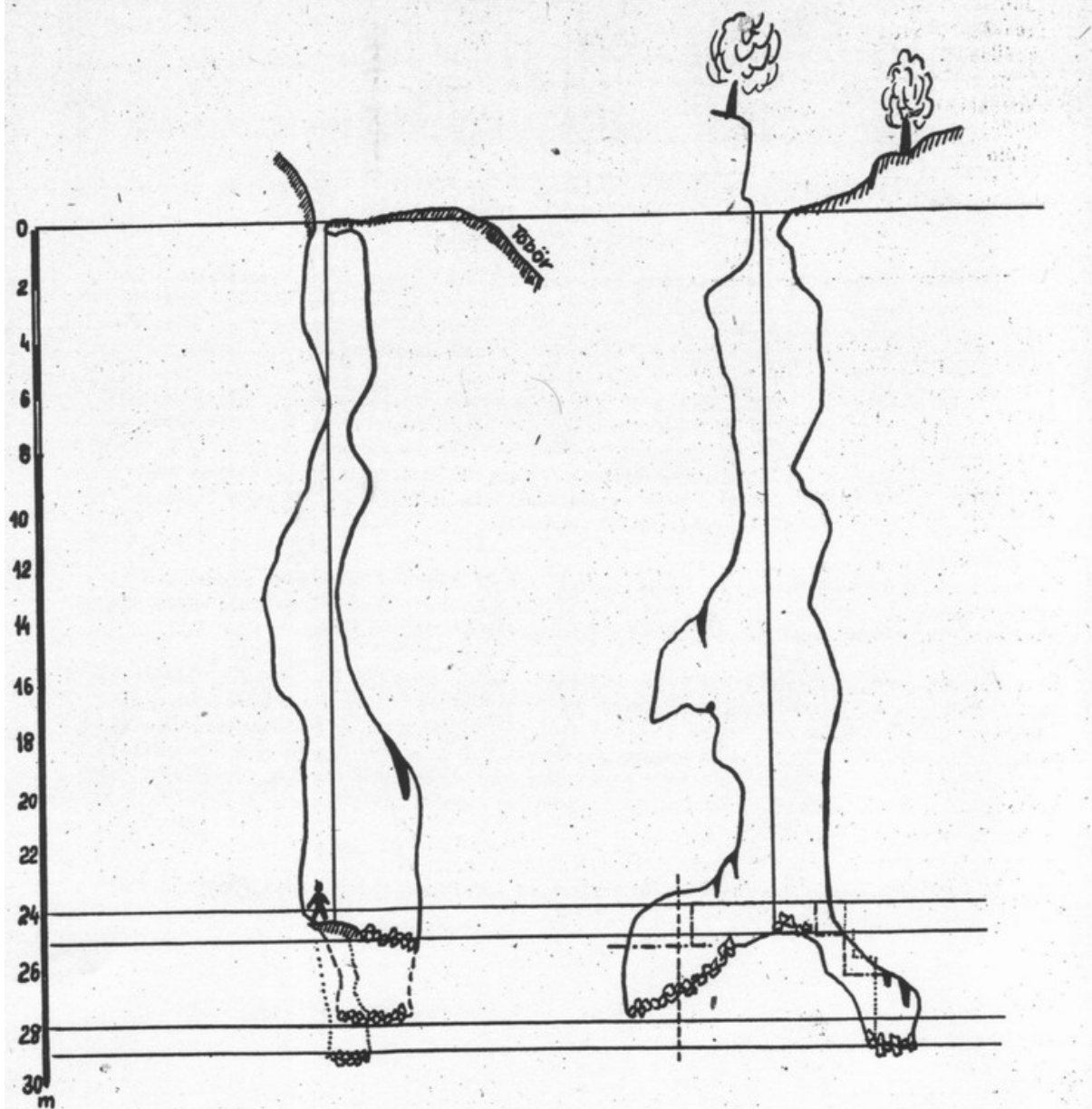
Karszt és Barlang (középlap) 1-6. számai számonként 6.- Ft

MKBT Tájékoztató régebbi számai számonként 2.- Ft

Schafarzik-Vendl-Papp: Geológiai kirándulások Budapest környékén III. kiadás 33.- Ft

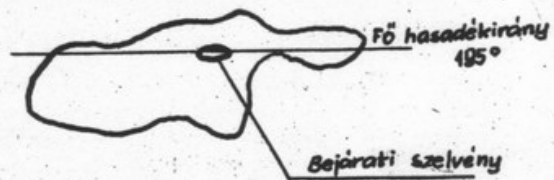
KOMJÁTI JÉG II. ZSOMBOLY

M-1:200

Felmérték: Forrai S.
Forrai T.
Kása A.
Kozák I.
Székely K.
Vincze A.

Szerkesztette: Kása Attila
Rajzolta: Kovács György

Feltárta a Vörös Meteor barlangkutató csoport
1963. évi expedíciója

1963

JELENTÉS A MÓRICZ ZSIGMOND GIMNÁZIUM FÖLDRAJZI SZAKKÖRE BARLANGKUTATÓ CSOPORTJÁNAK 1963. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

Az 1963. évben főleg az Országos Természetvédelmi Hivatal által engedélyezett két fő kutatási területünkön: 1.) az Ürömi-víznyelőbarlangban és 2.) a váci Naszály víznyelőbarlangjában dolgoztunk. 3.) Ezen kívül még sokféle végeztünk az országban – főleg Budapest környékén – karsztmorfológiai és didaktikai jellegű kutatásokat.

1.) Az Ürömi-víznyelőben több őszi kiszállás során helyreállítottuk a nyári záporok folytán beomlott bejárati aknát és kibontottuk a belső eltömődéseket is. Munkánk során ismét felmerült a víznyelő bejárata végleges kiépítésének (kibetonozásának) gondolata, amely biztosítaná Budapest környékének egyetlen aktív víznyelő barlangját a rendszeres újraeltömődés ellen, és megszüntetné a szinte évenkénti „exhumálás” szükségességét. Erre azonban csoportunk a saját anyagi erejéből képtelen.

2.) A Naszályi-víznyelőben (Sárkánylyuk, Szinlő-barlang) is a nyár elején újra ki kellett bontanunk a márciusi hóolvadás alkalmával teljesen eltömődött bejárati aknát. Az őszi folyamán viszont csak kisebb méretű „tisztogatásra” volt szükség.

3.) Nagyszámú kutató kiszállásra mentünk a Budai-hegység barlangjaiba (Mátyáshegyi-, Ferenchegyi-, Szemlőhegyi-, Solymári-hévízes-barlangok, Harcsaszájú-barlang, Hétlyuk-zsomboly); a Pilis-hegységbe (Nagy-Kevély, Strázsahegy); a pilisi barlangokba (Legény-, Tinnyei-, Rókahegyi-, Sátorkőpusztai-barlang); a Gerecse-hegységbe (Öregkovács, Kőpíte, Nagy-Gerecse, Nagy-Pisznice) és barlangjaiba (Pisznicei-barlang, Szelimlyuk, Lengyel-barlang, bajóti Öregkő barlangjai és zsombolyai) és a váci Naszály-hegyre (felszín, Násznép-barlang, Víznyelőbarlang).

A tervezett nagyobbszabású nyári vértesi és észak-borsodi (Meteor-barlang) kutatóutak technikai okokból – sajnos – elmaradtak.

Dr. Leél-Össy Sándor

Karbidlámpa-égők Társulatunk irodájában újból kaphatóak:

Egylángú 14 l-es égő 2,10 Ft

Auróra égő 5,20 Ft

Betét Auróra égőbe 1,-- Ft

MKBT jelvény Társulatunk irodájában darabonként 10,-- Ft-ért kapható.

- 50 -

JELENTÉS A MÓRICZ ZSIGMOND GIMNÁZIUM BARLANGKUTATÓ CSOPORTJA ÁLTAL A FERENCHEGYI-GÖMBFÜLKÉBEN 1963-BAN VÉGZETT MUNKÁRÓL

A Ferenchegyen a század első felében több kisebb kőbánya működött. Működésük folyamán néhány kisebb üreget tártak fel. Az egyik ilyen üreget kezdtük kibontani 1962 júniusában.

Az üreg oligocénkori bryozoás márgában alakult ki. Néhány méternyire északra eocén kori nummulinás mészkő található. A rétegek kb. 15-20 fokban DK felé kibillentek. Az üreg a kibillenés síkjában alakult ki.

Valaha mélyebb lehetett, mert még 2 m-es mélységből is szedtünk ki rozsdás vasdarabokat. Dr. Bertalan Károly közlése szerint 1943-ban az üreg talpa még a bányaudvar szintjében volt. Környékbeli lakosok elbeszélése szerint a háború alatt óvóhelynek használták. Feltöltését a bányafalról leomló törmelék végezte el.

Amikor elkezdtük a bontást, már csak négykézláb lehetett benne közlekedni. Először a fülke keleti felét mélyítettük le kb. 1 m-rel, majd az északi fal mellett ástunk le 3 m-nyire. Itt a falon repedés húzódik, amely teljesen ki van töltve kalcit kristályokkal. A gödör alján azonban hatalmas szikladarabokat találtunk, melyeket nem tudtunk kiemelni. Az omlásveszély is olyan nagy volt, hogy ezen a ponton abbahagytuk a munkát. Még két kalcittal töltött repedés van az üregben. Ezeknél is lemélyítettünk egy-egy kutatógödört, de egyelőre eredmény nélkül. A törmelékből sok jól fejlett borsóködarabot szedtünk ki. Sőt az egyik kutatógödör alján már a falon is látható fehér színű borsókő.

Mivel a munkahely elég közel van a felszínhez, csak a hideg és esőmentes napokat lehet bontásra használni. Nagy nehézséget okoz az is, hogy a kitermelt törmeléket nincs hol elhelyezni. A bányaudvart ugyanis elfoglalták kert céljaira. Egyelőre felhalmoztuk az anyagot a fülke előtt, de a már odahelyezett törmelék is útban van.

1964. évi tervünk a fülke teljes szelvényű bontása. Erre egyrészt azért van szükség, hogy a már feltárt nagyméretű sziklatömböket ki tudjuk emelni, másrészt mert egy hévizes eredetű gömbfülkéből bármerre indulhat járat.

Elkészítettük a környék helyszínrajzát, a gömbfülke alaprajzát, hosszmetsetét, valamint szelvényeket. Ezeket a kitöltött szpeleográfiai terepjelentéssel együtt átadtuk a Dokumentációs Bizottságnak. Az üreg bontásával tudomásom szerint eddig senki sem foglalkozott. Többen felkeresték azonban (Dr. Bertalan Károly, dr. Jaskó Sándor, Kalmár László) és feljegyzéseket készítettek róla.

Pelikán Pál

- 51 -

JELENTÉS A BEAC TERMÉSZETJÁRÓ SZAKOSZTÁLY BARLANGKUTATÓ CSOPORJÁNAK 1963. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

A csoport 1962 őszén a BEAC Tájékoztató és Természetjáró Szakosztálya keretében alakult meg. 1963 őszén az újjáalakult Természetjáró Szakosztályban folytatta munkáját. A csoportban 32 MKBT tag működik, de alkalmanként ennél jóval több érdeklődőt tudunk mozgósítani. Tagjaink túlnyomórészt ELTE TTK geológus és geofizikus hallgatók.

A csoport 1963-ban két helyen végzett feltáró munkát:

1. Fazekas-hegy

A II. kerületi Fazekas-hegyen a Torda utcára néző kőfejtőben, a dachsteini mészkő tektonikusan preformált hasadékaiban kisebb kőfulke van, amelyet a lakosság pincének használ. Az 1962-ben elkezdett feltárás során hévizes eredetű rendszer kibontását kezdtük meg. A munkálatokat 1963-ban folytattuk. Körülbelül 360 munkaórával, 10 m³ törmelék kiemelésével kb. 10 m-t haladtunk előre. A munka folytatásakor egy kisebb baleset kapcsán kitűnt, hogy a feltárást csak biztosítással tudjuk folytatni. Mivel erre anyagi eszközeink elégtelenek, a munkálatokat ideiglenesen szüneteltetjük.

2. Mátyás-hegy, Keleti-kőfejtő

A III. kerületben, a Mátyáshegy Dunára néző kőfejtőjében régóta ismert üregmaradványok vannak. A gömbfülkékből és hidrotermális hasadékokból álló rendszer igen erősen föltöltődött. 1962-től kezdve több ponton indítottunk feltáró munkát, 1963-ban mintegy 200 munkaóra ráfordításával több helyen haladtunk előre. Bár a helyzet sok reménységre ad okot, eredményt csak hosszabb munkával érhetünk el. A munkálatokat 1964-ben is folytatni kívánjuk.

3. Mindkét munkahely ásványtani és közettani feldolgozását elkezdtük. Ugyancsak folyamatban van a területek pontos felmérése, beszíntezése és az objektumok feltérképezése. A térképezési munkát valószínűleg tavasszal befejezzük.

4. 1963-ban folytattuk az eddig ismert, nevezetes barlangok bejárását. Ennek célja egyrészt a tapasztalatszerzés, a mászó- és kötéltechnika teljes elsajátítása, másrészt a Természetjáró Szakosztály érdeklődőinek részvételével turisztikai igények kielégítése. Nagyszerű és lassan hagyományossá váló rendszeres túrákat szerveztünk a Ferenchegyi- és az Ördöglyuk-barlangba. Megismerkedtünk a Budapest környéki nevezetes barlangokkal (Hétlyuk-zsomboly, Mátyáshegyi-, Szemlőhegyi-, Pálvölgyi-, Báthory-barlangok), valamint az Abaligeti-barlanggal.

5. Július 3–13. között az Aggteleki-karszton rendeztünk táborozást. Vendéglátóink az ÉKME barlangkutatói voltak. Ezen a helyen is köszönetet kell, hogy mondjunk a Vass Imre kutatóház vezetőségének és személy szerint Papp Ferenc professzor úrnak támogatásáért, amellyel lehetővé tették számunkra a táborozást. Az Aggteleki karszton egyrészt tanulmányoztuk az ÉKME barlangkutatóinak munkáját és műszereit, másrészt bejártuk a Baradlát (Retekág, Törökmecsetág), a Béke-, a Vass Imre-, és a Szabadság-barlangot.

6. Az elméleti továbbképzés érdekében tagjaink többször vettek részt a témakörbe vágó előadásokon, melyek egy részét az egyetem oktatói tartották.

7. A csoport tagjai elindultak december 15-én, a Ferenchegyi-barlangban tartott tájékoztatói versenyen. Csapataink egy második és egy negyedik helyezést értek el.

A csoport anyagi eszközei nagyon csekélyek. Bár az év folyamán a lámpák kérdését sikerült megoldani, a kutatómunkát a műszaki felszerelés teljes hiánya erősen hátráltatja, és az overallokat már csak a tagok lelkesedése tartja össze. Reméljük, hogy a jövő évben a BEAC és az MKBT támogatásával sikerül majd ezt a kérdést megnyugtatóan rendezni.

A csoport munkáját Kincses Júlia, dr. Vörös István és Szeredai László irányítják. A csoport vezetői Kakas Kristóf és Dienes András egyetemi hallgatók.

Kakas Kristóf

JELENTÉS AZ 1964. MÁRCIUS 29-30-I IMOLAI MUNKATÚRÁRÓL

Csoportunk tervbe vette az imolai Ördöglyuk-víznyelőbarlang újabb tavaszi megfigyelését. Legalkalmasabbnak a húsvéti kettős ünnep látszott. Az időjárás is kedvezett és így utunk nem volt eredménytelen.

A nyelő ottlétünk alkalmával, mintegy 800-900 liter vizet nyelt percenként. A víz hőmérséklete 6 C fok volt. A nyelő környékén sem hó, sem jég nem volt már, de a nyelő szájában körülbelül 90-100 cm vastag jégpáncél állt. A jég alatt folyt a víz a nyelőbe a Kemence elnevezésű kis teremig, amely a bejáratától 3,8 méterre van. A barlangban máshol nem talákoztunk jéggel. A víznek egy része elfolyik a Kemence-terem baloldalán lévő két kis oldalnyílásban. A többi a létrástermi kürtőn zuhan a további járatokba. A belső ácsolatokon az előző időszakban lefolyt nagy olvadás nem okozott rongálódást, csak a barlang Kutyaszorító elnevezésű része mosott ki két kisebb ácsolatot, melyek a nyáron kitermelt anyagot tartották. A Kutyaszorító talppontjától 110 cm-re állt a víz szintje. A víz felszínét kb. 60 százalékban hab borította. Ez a vízszint a nyári munka utáni végponttól számítva 4-5 m magasan állt. A víz felületén semmi jel nem mutatott arra, hogy hol tűnik el, bár hosszú ideig figyeltük. Valószínű, hogy pár méterrel a vízszint alatt vagy a végpontnál.

Elgondolásunk az, hogy a továbbiakban a tavalyi végponton folytatjuk a munkát, de azzal párhuzamosan szabaddá tesszük az utat a három évvel ezelőtt lezárt, úgynevezett Patkóhoz, hogy összefüggésüket részletesebben megfigyelhessük. Amennyire lehetőségeink engedik, szeretnénk a felszínre hordani a törmeléket.

Körösi Gyula

- 53 -

TÁRSULATI ÉLET

Vezetőségünk január 24-én tartotta ez évi első ülését. Dr. Bogsch elnök kegyelettel emlékezett meg Pávay Vajna Ferenc, Társulatunk Tanácsadó Testülete tagjának elhunytáról. – Miután dr. Dudich Endre lemondott a Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság elnöki tiszteréről, utódjául a Vezetőség a MTESZ-nek társulatunk elnökét, dr. Bogsch Lászlót javasolja. – Dr. Dénes főtitkár előterjesztette a közgyűlés napirendjének tervezetét és jelentést tett a közgyűlés előkészítéséről. – A Vezetőség a közgyűlést február 23-ra tervezi összehívni, ha sikerül erre a napra megfelelő termet biztosítani. – Szilvássy gazdasági titkár előterjesztése alapján a Vezetőség megszabta a közgyűlés elé terjesztendő 1964. évi költségvetés irányelveit. – A Bányászati Kutató Intézettől Társulatunk a vállalt munkákért 10.000.- Ft-ot kapott. A munkák egy részét már elkészítettük, a további része folyamatban van – jelentette

dr. Papp Ferenc. – A főtitkár előterjesztette a Budapesti Orvostudományi Egyetemi S. C. bejelentését, hogy keretében barlangkutató csoport alakult Mozsáry Péter orvostanhallgató vezetésével. Az új csoport alakulását a vezetőség tudomásul vette és jóváhagyás végett a Választmány elé terjeszti. A Vezetőség foglalkozott még a közgyűlésen kiadandó emléklapok elkészítésének kérdésével, kiadványaink helyzetével és egyéb folyó ügyekkel.

Választmányunk február 12-én tartotta idei első ülését. Napirendjén a közgyűlés előkészítése szerepelt. A főtitkár bejelentette, hogy megfelelő terem hiányában a közgyűlés időpontja bizonytalanná vált. A társulati tagdíjak újbóli megállapításának ügyében a Választmány határozatot hozott, miszerint javasolja a közgyűlésnek, hogy a rendes tagok évi tagdíját 50.- Ft-ban, az ifjúsági tagokét 20.- Ft-ban állapítsa meg, azzal, hogy a tagdíjak legfeljebb két részletben fizethetők. – A főtitkár előterjesztésére a Választmány határozatot hozott az oktatás kérdésében is. Az alapfokú oktatás a jövőben a csoportok feladata, melyhez az Oktatási Bizottság a tematika összeállításával és módszertani útmutatással nyújt segítséget. A Társulat lehetőleg még ez évben szabadegyetem jellegű, magas színvonalú tanfolyamot szervez, melynek előadóiul egyetemi tanárokat és a legkiválóbb szakembereket kéri fel. A tervezet kidolgozását az Operatív Bizottság nevében dr. Kessler társelnök vállalta. – Az emléklapok és érmek odaítélésével kapcsolatos döntés jogát a Választmány ezúttal a Vezetőségre ruházta. – A Választmány a főtitkár előterjesztésére két új csoport, a balatonfüredi „Lóczy Lajos” és a Budapesti Orvostudományi Egyetemi S. C. (OSC) barlangkutató csoportok alakulását jóváhagyta. – A főtitkár ismertette a francia barlangkutatók nemzeti kongresszusára és a Csehszlovák Tudományos Akadémia brnoi nemzetközi speleológiai konferenciájára szóló meghívásokat. – Jelentette, hogy a Pál-völgyi-barlang új világításának kiépítése megkezdődött és még ez évben elkészül. – A Béke-barlang mesterséges bejáratától a végpontjáig terjedő szakaszának új felmérése befejeződött. Révész Lajos vállalta a barlang többi részének új felmérését is. – Hortolányi Gyula bejelentette, hogy az Autoalkatrészgyár Barlangkutató Csoportja megszűnt. A Tapolcai Munkabizottság keretében ő tovább folytatja munkáját. – Palánkai János a Mátyás-hegyi-barlang látogatásával kapcsolatos visszasságokat tette szóvá. – A Választmány a felszólalók által felvetett kérdéseket és hozzászólásokat megvitatta. Végül meghallgatta és jóváhagyta Szilvássy gazdasági titkárnak a közgyűlés elé terjesztendő 1963. évi zárszámadását és 1964. évi költségvetés tervezetét.

Vezetőségünk március 18-i ülése a közgyűlés előkészítésével foglalkozott. A kijelölt bizottság javaslata alapján, a Választmány által átruházott hatáskörben, határozatot hozott a kitüntetett érmek és oklevelek odaítéléséről. – Meghallgatta és jóváhagyta a Vezetőség a közgyűlés előkészítésével kapcsolatos intézkedésekről szóló jelentéseket és folyó ügyeket tárgyalt.

- 54 -

Közgyűlésünk március 22-én zajlott le, erről Tájékoztatónk elején részletes beszámolót közöltünk.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság április 9-én tartotta ez évi első ülését. A MTESZ keretében működő bizottság elnöki tisztében ez alkalommal történt meg az őrsegváltás. Dr. Dudich Endre professzor lemondását, indokaira való tekintettel, a Bizottság elfogadta. Az elnöki tisztre a MTESZ Társulatunk elnökét, dr. Bogsch László professzort kérte fel és így a múltban fennállott perszonálunió ismét létrejött. Dr. Turi Istvánné, a MTESZ főtitkárhelyettese az adott alkalmat felhasználva kérte, hogy a Bizottság a jövőben élénkebb működést fejtsen ki. Egyúttal felvetette a három lap, illetve kiadvány további fenntartásának

kérdését. A hozzászóló bizottsági tagok dr. Kessler Hubert, dr. Papp Ferenc, dr. Dénes György, dr. Bertalan Károly, Balázs Dénes és dr. Bogsch László elnök, hangsúlyozva az egyes kiadványok speciális feladatait és jelentőségét, egyöntetűen mind a három kiadvány fenntartásának szükségessége mellett foglaltak állást. Az ülés a MTESZ-szel és az abban tömörült tudományos egyesületekkel való fokozottabb együttműködést célzó javaslatok megtárgyalásával fejeződött be.

Sch. L.

BESZÁMOLÓ AZ MKBT SZAKOSZTÁLYAINAK ÉS SZAKBIZOTTSÁGAINAK 1963. ÉVI MUNKÁJÁRÓL

I. Ásvány-kőzettani szakosztály (Elnöke: Mándy Tamás)

1.) Ásvány-kőzettani szakbizottság (Vezetője: Mándy Tamás)

A szakbizottság tagjai szakbizottsági és társulati üléseken megvitatták a kalcit és aragonit keletkezésének és átalakulásának problémáit, a cseppkőképződmények színeződésével kapcsolatos kérdéseket, stb. A szakbizottság hathatósan segítette a jósmafői kutatóállomás munkáját. A szakbizottság tagjainak az évkönyvünkben és középlapunkban több cikkük jelent meg.

2.) Karsztkémiiai szakbizottság (Vezetője: Dr. Markó László)

A szakbizottság munkájának összefoglalását nehezíti, hogy vezetője nem tartózkodik Budapesten. Ennek ellenére a szakbizottság tagjai egyénileg értékes munkát végeztek. A fő témák: a magnézium-karbonát oldódása, a karsztvizek telítettségének kérdései, keveredési korrózió, stb. A szakbizottság tagjainak több cikke jelent meg az évkönyvünkben és középlapunkban.

II. Dokumentációs szakosztály (Elnöke: dr. Bertalan Károly)

3.) Bibliográfiai szakbizottság (Vezetője: Schönviszky László)

A jelenleg mindössze két tagból álló bizottság 1963-ban az 1931-35. évekbeli magyar barlangtani irodalom összegyűjtésével foglalkozott. A feldolgozott anyag az évkönyv IV. kötetében jelenik meg. A szakbizottság tagjai számos esetben álltak a Társulat előadói és szakírói rendelkezésére bibliográfiai adatok összeállítása terén és sok alkalommal elősegítették felvilágosításaikkal más szakbizottságok tudományos munkáját.

4.) Fotográfiai szakbizottság (Vezetője: Markó István)

A szakbizottság az éves közgyűlés kapcsán fotópályázatot és jól sikerült kiállítást rendezett. Az év folyamán a szerkesztőbizottságok felkérésére a szakbizottság tagjai számos esetben készítettek dokumentum felvételeket különböző barlangokban, a Vár-barlangban, a Barlangmúzeumban, külföldi expedíciókon, stb.

5.) Kartográfiai szakbizottság (Vezetője: Maucha László)

A szakbizottság munkájának összefogását ugyancsak nehezítette az a tény, hogy a szakbizottság vezetője vidékre került. A szakbizottság tagjai adatgyűjtést végeztek a nemzetközi irodalom felhasználásával az egyezményes barlangtérképek kidolgozására.

6.) Kataszteri szakbizottság (Vezetője: dr. Bertalan Károly)

A kataszteri szakbizottság fő feladatának a magyar barlangkataszter elkészítését tekinti. E több éves munka nagy mennyiségű adat begyűjtését követeli meg. Ennek érdekében a szakbizottság széleskörű társadalmi munkát indított meg. Gondos munkával „Szepleográfiai terepjelentés” űrlapot bocsátott ki és előadásokon, cikkekben ismertette az adatgyűjtés fontosságát és annak módszereit. Az év végéig 48 db terepjelentés készült el közel 150 melléklettel. Ennek feldolgozása folyamatban van. A szakbizottság által megtárgyalt legfontosabb témák a következők voltak: a barlangok kataszteri számokkal való ellátásának módszerei, a barlangok elnevezéseinek egységesítése nevezéktani, nyelvhelyességi és helyesírási szempontból.

III. Élettani szakosztály (Elnöke: dr. Jánossy Dénes)

7.) Egészségügyi szakbizottság (Vezetője: dr. Móri László)

A szakbizottság – vezetőjének huzamosabb betegsége miatt – érdemleges tevékenységet nem fejtett ki.

8.) Karsztbotanikai szakbizottság (Vezetője: Hazslinszky Tamás)

A szakbizottság 1963. évben alakult. Első feladatául e tudományág megismertetését tűzte ki. Ennek jegyében zajlott le a szakbizottság által a Társulat keretében rendezett első karsztbotanikai szakülés is. A szakbizottság 1964. évre már gazdag programot dolgozott ki.

9.) Zoológiai szakbizottság (Vezetője: dr. Loksa Imre)

1963-ban a szakbizottság tagjai tovább folytatták ökológiai és detológiai megfigyeléseiket az aggteleki barlangbiológiai laboratóriumban. A Bükkben 16 barlangban végeztek szepleofaunisztikai gyűjtést és ökológiai tanulmányokat. Ugyanilyen vizsgálatok folytak a bódvaszilasi Meteor-barlangban is.

10.) Őslénytani szakbizottság (Vezetője: dr. Jánossy Dénes)

A szakbizottság tagjai faunisztikai ásatásokat végeztek a pannonhalmi Bencés Gimnázium barlangkutató csoportjának közreműködésével a bakonybéli Szárazgerence- (Pörgöl-hegyi) barlangban. A szakbizottság vezetőjének két tudományos dolgozata jelent meg a jégkorvégi

fauna legújabb barlangi leleteiről. A szakbizottság egyik tagja (Topál György) az Upponyi-kőfülke őslénytani ásatásairól számolt be a Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottság ülésén.

- 56 -

IV. Földrajzi szakosztály (Elnöke: dr. Láng Sándor)

11.) Karsztmorfológiai szakbizottság (Vezetője: dr. Leél-Őssy Sándor)

Ez a szakbizottság főleg a karsztkutató földrajzosokat tömöríti soraiban. 1963-ban a Társulat keretében négy szakelőadást rendeztek és a különböző folyóiratokban, kiadványokban karsztmorfológusainknak mintegy 15 cikke jelent meg. A szakbizottság tagjai Európa 10 országában végeztek a helyszínen karsztmorfológiai tanulmányokat. Ezen utazásokról számos ismeretterjesztő és élménybeszámoló előadást is tartottak.

12.) Karsztklimatológiai szakbizottság (Vezetője: Csomor Mihály)

A szakbizottság tagjai feldolgozták és publikálásra előkészítették a Baradlában és a Béke-barlangban végzett barlangklíma-mérések összefoglaló anyagát. Belekapcsolódtak – szakmai tanácsadással – a Vass Imre-barlangban folyó klímavizsgálatokba. Ismertették középlapunkban a Morva karsztvidék barlangjaiban végzett mikroklimatikus vizsgálatok eredményeit.

13. Karszthidrológiai szakbizottság (Vezetője: Magyar Gábor)

E szakbizottság munkájának kibontakozását is akadályozta, hogy vezetője vidékre költözött. Az év során csak egy előadást rendeztek a Társulat keretében. (A Bába-völgy hidrográfiai rendszere.) A szakbizottság tagjai elkészítették a tranzisztoros vízellenállás-mérő prototípusát.

V. Földtani szakosztály (Elnöke: dr. Jakucs László)

14.) Geológiai szakbizottság (Vezetője: dr. Jaskó Sándor)

A bizottság tagjainak irányításával a Geológiai Technikum tanulói megkezdték több budai barlang geológiai feldolgozását.

15.) Geofizikai szakbizottság (Vezetője: Holly István)

A cseppkövek korának meghatározása érdekében szcintillációs méréseket végeztek. Előkészületben van Csekő Árpád: „A geológiai kormeghatározás fizikai alapjai” c. tanulmány. A szakbizottság tagjai elkészítettek egy terepi termikus műszert, amely hőmérséklet és hőfluxus mérésére alkalmas.

VI. Műszaki szakosztály (Elnöke: dr. Papp Ferenc)

16.) Biztonsági szakbizottság (Vezetője: Benedek Endre)

A szakbizottság előkészítő tanulmányokat folytatott egy barlangkutatói biztonsági szabályzat kidolgozásához.

17.) Felszerelésfejlesztési szakbizottság (Vezetője: Sárvány István) A szakbizottság első ténykedése az volt, hogy felmérte a kutatócsoportok rendelkezésére álló fontosabb barlangkutatói műszaki felszereléseket. A szakbizottság jelentésében megállapította, hogy a kutatócsoportok – a különböző patronáló szervek támogatásával – általában rendelkeznek a kutatómunkához szükséges legfontosabb felszerelésekkel. Egyedül modern, könnyű drótkötélhágcsókban van hiány. A szakbizottság legfőbb tevékenysége ezért arra irányult, hogy a Társulat keretében megfelelő mennyiségű hágcsókészletet hozzon létre. A szükséges anyagokat beszerezték és jelenleg a Műegyetemi barlangkutató csoport közreműködésével mintegy 100 fm hágcsó elkészítése folyik.

VII. Történeti szakosztály (Elnöke: dr. Vértes László)

18.) Ősrégészeti szakbizottság

A szakbizottság év közben nagy figyelmet fordított arra, hogy olyan barlangokban,

- 57 -

amelyek feltételezhetően régészeti leleteket is tartalmaznak üledékeikben, barlangfeltáró munka csak az illetékes tudományos szervek engedélyével és bevonásával történhessen. A szakosztály elnöke, Vértes László, a Társulat keretében érdeklődéssel kísért előadást tartott a bükk-moustieri és szeleta kultúráról.

VIII. Szakosztályokba nem sorolt bizottságok

19.) Ifjúsági Bizottság (Vezetője: Bathó Norbert)

A bizottság 1963-ban említésre méltó munkát nem végzett.

20.) Múzeumi Bizottság (Vezetője: Barátosi József)

A Múzeumi Bizottság patronálja a társadalmi munkával 1961-ben létrehozott és jelenleg szervezetileg a Budapesti Történeti Múzeum keretében működő Barlangtani Múzeumot. 1963. május 1-jén megnyitották és a Barlangtani Múzeumhoz csatolták a Vár-barlang egy szakaszát. 1963 decemberében a Bizottság agilis munkája nyomán körjáratot létesítettek a nagyközönség számára hozzáférhető szakaszon. A barlangban jelentős beruházási munkákat indítottak be, a Bizottság szakmai irányításával, a Budapesti Történeti Múzeum anyagi segítségével.

21.) Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága (Vezetője: Heinrich József)

Bár a Bizottság szervezetszerű működést nem fejtett ki. Társulatunk, valamint tagságunk külföldi kapcsolatai 1963-ban tovább bővültek. Társulatunk képviselői részt vettek a stuttgarti nemzetközi karsztmorfológiai szimpóziumon és az athéni speleológiai szimpóziumon. Ezenkívül munkatársaink kb. 20 országban fordultak meg különböző tanulmányutak és

expedíciók keretében. Társulatunknak és tagságunknak mintegy 40 ország 250-300 barlangkutatói szervezetével, ill. neves karsztkutatójával van rendszeres kapcsolata.

22.) Oktatási és propagandaügyi Bizottság (Vezetője: Barátosi József)

Az oktatási munkában visszaesés következett be, mivel a tervezett tanfolyamokra kellő számú jelentkező nem volt, így azok elmaradtak. Jelenleg a Társulat egész oktatási tevékenysége átszervezés alatt áll.

A karszt- és barlangkutatói eredmények propagandáját elsősorban a titkárság irányította. A televízió, a rádió és a napisajtó több alkalommal foglalkozott barlangkutatóink munkásságával. Saját eredményeikről az egyes kutatócsoportok közvetlenül is adtak le közleményeket a sajtónak.

Az MKBT és MKBB szakülésein 1963-ban megtartott előadások

1.) III. 8. Dr. Bertalan Károly: Karszt- és barlangdokumentációnk helyzete (Kataszteri Szakbizottság rendezésében)

2.) III. 22. Dr. Vértes László: A bükki moustieri és szeleta kultúra. (Ősrégészeti Szakbizottság)

3.) IV. 5. Balázs Dénes: A különböző klímafeltételek hatása a karsztosodási folyamatra és karsztos formakincsre. (Karsztmorfológiai Szakbizottság)

4.) IV. 19. Dr. Leél-Össy Sándor: A Gerecse-hegység karsztmorfológiája és barlangjai. (Karsztmorfológiai Szakbizottság)

- 58 -

5.) IV. 26. Szentes György: A bódvaszilasi Meteor-barlang környékének kőzetföldtani viszonyai. (Ásvány-kőzettani Szakbizottság)

6.) V. 17. Pályi Gyula: A cseppkőképződmények rétegeinek színeloszlási vizsgálata. (Ásvány-kőzettani Szakbizottság)

7.) V. 24. Dr. Kessler Hubert: Sztalagmitgyűrűk értelmezése a perióduskutatás szolgálatában. (MKBB-rendezvény)

8.) X. 18. Dr. Dénes György: Az alsó-hegyi Bába-völgy hidrográfiai rendszere. (Karszthidrológiai Szakbizottság)

9.) XI. 1. Dr. Jakucs Pál: A karsztok és a növényzet kapcsolata. (Karsztbotanikai Szakbizottság)

10. XI. 29. Balázs Dénes: A karrasztalok jelentősége a karsztkronológiában.

11.) Csekő Árpád: A Svartisen-vidéki karszt. (Karsztmorfológiai Szakbizottság előadásai)

12.) XII. 13. Czajlik István: Beszámoló a Görögországi Nemzetközi Barlangkutató Szimpóziumról.

13.) XII. 19. Topál György: Öslénytani ásatások az Upponyi-kőfülkében. (MKBB rendezésében)

Balázs Dénes

FOTÓPÁLYÁZATUNK DÍJNYERTESEI

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 1964. évi fotópályázatának elbírálására alakult bizottság átvizsgálta a pályázatra beküldött képanyagot és az alábbi döntéseket hozta:

Első díjat nyert: Magyar Gábor: „Részlet a Béke-barlang „Jó szerencse”-terméből” című képével. Jelige: Jó szerencse. Díj: 1 db műanyag fejkendő és Schafarzik-Vendl-Papp: Geológiai kirándulások Budapest környékén című könyve.

Második díjat nyert: Hazslinszky Tamás „Folyosórészlet a Béke-barlangban” című képével Jelige: Dolina. Díj: 1 db bőr fejkendő és a fenti könyv.

Harmadik díjat Várszegi Sándor nyerte „A Szabó-család (részlet a Vénusz-barlangból)” című képével. Jelige: Aramis. Díj: 1 db bőr fejkendő.

A Bíráló Bizottság elnöke: Markó István sk.

Tagjai: Dr. Bertalan Károly sk., Dr. Balázs Dénes sk.